

MACIEJ ZUZIAK*

FAKTORING
JAKO UMOWA NAZWANA
W CHIŃSKIM KODEKSIE CYWILNYM
(Z ODNIESIENIEM DO PRAWA POLSKIEGO)

1. WPROWADZENIE

Dnia 1 stycznia 2021 r. zaczął obowiązywać kodeks cywilny Chińskiej Republiki Ludowej (k.c. ChRL)¹. Uchwalona w 2020 r. kompleksowa kodyfikacja prawa cywilnego stanowić ma kamień węgielny w budowie nowego chińskiego systemu prawnego, dostosowanego do wyzwań oraz zagrożeń XXI wieku, na przykład w zakresie regulacji postępujących w zawrotnym tempie zmian technologicznych². Niezależnie od tego, czy akt ten sprostą celom przed nim stawianym, uchwalenie kodyfikacji z zakresu prawa cywilnego (prywatnego) w drugim dziesięcioleciu XXI w. można postrzegać jako wydarzenie wyjątkowe, szczególnie biorąc pod uwagę problemy, z jakimi zmagano się w ostatnich dekadach w skali

* Autor jest absolwentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz stypendystą Programu Marie Skłodowska-Curie Actions, a także doktorantem włoskiego Narodowego Programu Rozwoju Sztucznej Inteligencji; ORCID: 0000-0003-4297-4973.

¹ Kodeks cywilny Chińskiej Republiki Ludowej przyjęty na trzeciej sesji XIII Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych w dniu 28 maja 2020 r. [hanzi: 中华人民共和国民法典, 2020年5月28日第十三届全国人民代表大会第三次会议通过, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnfǎ diǎn, 2020 nián 5 yuè 28 rì dì shí sān jiè quán guó rénmín dàibiào dàhuì dì sān cì huìyì tōngguò], opublikowany na stronie Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 中国人大网, pinyin: Zhōngguó réndà wǎng], <http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202006/75ba6483b8344591abd07917e1d25cc8.shtml>.

² Jia Yi Bai [hanzi: 嘉懿白, pinyin: Jiā yì bái]: *Bringing the Civil Code into people's lives* [hanzi: 让民法典走进百姓生活, pinyin: Ràng mǐnfǎ diǎn zǒu jìn bǎixìng shēnghuó] (na.) China News [hanzi: 中新网, pinyin: Zhōng xīn wǎng], <https://www.chinanews.com/ll/2021/01-08/9381848.shtml>, China News 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

globalnej, tj. kryzys ekonomiczny i pandemiczny (który wywołał skutki na wielu płaszczyznach).

Chiński kodeks cywilny jest z całą pewnością wyrazem epoki zmian — zarówno technologicznych, jak i społecznych. Maksymalnie liberalizujący składanie oświadczeń woli poprzez elektroniczne środki porozumiewania się na odległość, wprowadzający umowy nazwane niewyróżniane na płaszczyźnie legislacyjnej w innych systemach prawnych, może być istotny jako przedmiot badań przedstawicieli doktryny reprezentujących różne porządki prawne i różne kultury prawne. Dotąd, chociażby z uwagi na krótki czas, który upłynął od jego uchwalenia, jego regulacje nie stanowiły przedmiotu badań doktryny.

Niniejszy artykuł stanowi analizę niewielkiego wycinka tego kompleksowego i nowoczesnego aktu prawnego, a ściślej jest on poświęcony regulacji umowy faktoringu wprowadzonej jako umowa nazwana do chińskiego kodeksu cywilnego. Nawet deskryptywne przedstawienie przepisów normujących tę umowę jest wartościowe, z uwagi na to, że ustawodawcy z reguły nie decydują się na kompleksowe uregulowanie faktoringu jako umowy nazwanej³. Przeprowadzona w artykule analiza kształtu normatywnego tej umowy w chińskim kodeksie cywilnym może także stanowić asumpt do obserwacji zjawiska przeobrażenia umowy empirycznej w umowę nazwaną. Rozważania objęte tym tekstem — wraz z tłumaczeniem chińskich przepisów dotyczących faktoringu — mogą być również przyczynkiem do dyskusji, czy polski ustawodawca powinien uregulować tę umowę w polskim kodeksie cywilnym⁴. Na tym etapie pragnąłbym wstrzymać się od jednoznacznego rozstrzygnięcia, czy chińska regulacja mogłaby stanowić normatywny wzór, w razie gdyby ustawodawca polski zdecydował się na regulację faktoringu w przyszłości. Z całą pewnością jednak można traktować analizowane przepisy jako punkt odniesienia i asumpt do wznowienia dyskusji o możliwości wprowadzenia kompleksowej regulacji faktoringu do polskiego kodeksu cywilnego. Warto przyjrzeć się także niektórym chińskim rozwiązaniom z perspektywy rodzimego systemu prawnego, w zakresie, w jakim przepisy polskie — znajdujące zastosowanie do faktoringu — wywołują wątpliwości co do ich funkcjonalności w praktyce bądź spory dotyczące ich wykładni i stosowania. O ile weryfikacja funkcjonalności chińskiej regulacji wymagałaby odrębnej rozprawy — warto potraktować tłumaczenie chińskich przepisów jako asumpt do wznowienia dyskusji o kodeksowej regulacji faktoringu oraz poczynienia pewnych obserwacji,

³ Ustawodawcy krajowi z reguły nie normują faktoringu jako odrębnej umowy nazwanej. Jednak w kodyfikacjach uchwalonych w XXI w. coraz częściej wprowadzony zostaje wzorzec normatywny tej umowy. Przykład stanowić tutaj może kodeks cywilny Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*) z 2000 r., kodeks cywilny Ukrainy (*Цивільний кодекс України*) z 2003 r., kodeks cywilny Węgier (*A Polgári Törvénykönyv*) z 2013 r. Faktoring międzynarodowy regulowany jest również konwencją ottawską o międzynarodowym faktoringu z 1988 r. (UNIDROIT Convention on International Factoring, Ottawa 1988).

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.).

które mogłyby być użyteczne dla systemu prawa polskiego w kontekście formułowania propozycji *de lege ferenda*.

Badanie chińskiego systemu prawnego w tym opracowaniu, wraz z odniesieniami do dorobku doktryny, zostało w większości przeprowadzone metodą kartezjańską przez bezpośrednie sięganie do chińskich materiałów źródłowych w języku chińskim (mandaryńskim). Nie jest zatem skażone subiektywnym filtrem autorów piszących o prawie chińskim z perspektywy *external observer* w innych językach, na przykład w języku angielskim. Wszystkie zamieszczone w tym artykule tłumaczenia stanowią także przekłady własne autora, a wszystkie materiały legislacyjne pochodzą bezpośrednio z oficjalnych stron chińskich, na których publikowane są akty prawne⁵. Badaniu źródeł taką metodą przyświeca cel przedstawienia chińskich regulacji w sposób opisowy, bezpośredni, możliwie wolny od uprzednio dokonanej analizy innych autorów badających chiński system prawny jako *external observer* i ich oceny przez prymat zachodniej kultury prawnej. Rezultaty takich badań mogą stanowić użyteczny wkład do prac nad chińskim prawem prywatnym, głównie w kontekście prawporównawczym. Ze względu na to, że problematyka chińskiego kodeksu cywilnego (i jego genezy) jest dotąd niewystarczająco przedstawiona w polskim piśmiennictwie, niniejsze opracowanie zawiera również rozdział dotyczący genezy prac kodyfikacyjnych w Chinach. Opis ten pełni rolę niezbędnego kontekstu prawnego, społecznego i kulturowego, bez którego utrudniony byłby ogląd nowej chińskiej kodyfikacji.

Kolejnym założeniem tego artykułu jest analiza nowej chińskiej kodyfikacji z odniesieniami do prawa polskiego (analiza prawporównawcza). Dzięki temu możliwa jest identyfikacja niektórych problemów występujących w prawie polskim związanych z brakiem regulacji umowy faktoringu i ich konfrontacja z chińskim normatywnym wzorcem faktoringu. Pojawia się zatem pytanie zasadnicze, w jaki sposób regulacja rodzima wzorowana na regulacji chińskiego kodeksu cywilnego (art. 761–769 k.c. ChRL) mogłaby stanowić remedium na zidentyfikowane trudności występujące w systemie prawa polskiego w zakresie interpretacji i stosowania prawa w odniesieniu do empirycznego typu umowy, jaką jest umowa faktoringu. Do wyników tych badań podchodzę jednak z rezerwą, z uwagi na to, że inna jest kultura prawna towarzysząca stosowaniu prawa w Chinach i w Polsce. Inny jest także kontekst historyczno-społeczny. Niemniej — uważam, że taka próba zidentyfikowania problemów związanych z brakiem regulacji faktoringu w polskim porządku prawnym w kontekście nowego ustawowego wzorca tej umowy w prawie chińskim stanowić może asumpt do podjęcia (czy też kontynuowania) dyskusji na

⁵ W tym zakresie materiały źródłowe są dostępne na stronie Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych Chińskiej Republiki Ludowej (hanzi: 全国人民代表大会, pinyin: Quánguó rénmin dàibiào dàhui): www.npc.gov.cn. Materiały legislacyjne dostępne są również na stronie internetowej Komisji Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 全国人民代表大会宪法和法律委员会, pinyin: Quánguó rénmin dàibiào dàhui xiànfǎ hé fǎlù huìyuán], <http://www.npc.gov.cn/npc/c34375/xffl.shtml>.

temat celowości normowania umów nienazwanych w ogóle⁶, a w szczególności umowy faktoringu.

W celu realizacji przedstawionych wyżej założeń i celu, w artykule wprowadzona została określona systematyka, która ma służyć czytelnej realizacji podjętego zadania. W pierwszej kolejności nakreślona zostanie skrótowo historia faktoringu wraz z omówieniem istoty i charakterystyki tej instytucji. Następnie zasygnalizowane zostaną wybrane trudności występujące w polskim systemie prawnym z powodu — jak sądzę — braku odpowiedniej regulacji normatywnej. Kolejny rozdział poświęcony jest już wyłącznie regulacji chińskiej. W celu naświetlenia kontekstu mającego szczególne znaczenie dla postrzegania chińskiego systemu prawnego opracowanie to obejmuje zwięzłe przedstawienie historii prób kodyfikacji w Chinach zakończone uchwaleniem nowego kodeksu cywilnego obowiązującego od 1 stycznia 2021 r. Dla orientacji systemowego umieszczenia regulacji faktoringu artykuł ten obejmuje także zasadniczą systematykę kodeksu cywilnego ChRL oraz historię legislacyjną związaną już z normowaniem samej umowy faktoringu. Autorskie tłumaczenie przepisów normujących umowę faktoringu oraz wybranych przepisów związanych z przeniesieniem wierzytelności zostało umieszczone na końcu tego artykułu — po bibliografii.

2. UMOWA FAKTORINGU — ZAGADNIENIA OGÓLNE

Umowa faktoringu, w jej współczesnym kształcie, pojawiła się w obrocie gospodarczym Stanów Zjednoczonych Ameryki w pierwszej połowie XX w.⁷ W latach sześćdziesiątych XX w. świadczeniem usług faktoringu coraz częściej zaczęły się zajmować banki, zaś w 1963 r., po wysunięciu przez US Comptroller of Currency propozycji legislacyjnej, zgodnie z którą tylko banki mogły świadczyć usługi charakterystyczne dla faktora (a więc propozycja kwalifikacji faktoringu jako czynności bankowej *sensu stricto*)⁸, sektor podmiotów świadczących usługi faktoringowe został praktycznie zdominowany przez banki oraz spółki celowe⁹. Choć

⁶ Dyskusja nad częścią szczegółową została rozpoczęta w minionej dekadzie na łamach Transformacji Prawa Prywatnego. Teksty dotyczące systematyki kodeksu cywilnego w odniesieniu do części szczegółowej zobowiązań w nr 1 TPP z 2012 r. opublikowali: Z. Radwański: *Wstępny projekt systematyzacji tak zwanej części szczegółowej prawa zobowiązań*; J. Pisuliński: *W sprawie systematyki części szczegółowej prawa zobowiązań (głos w dyskusji)*; M. Pecyna i F. Zoll: *Założenia projektu struktury części szczegółowej zobowiązań. W poszukiwaniu nowego modelu*, oraz R. Szostak: *Problem systematyki umów obligacyjnych w nowym kodeksie cywilnym*. W nr 1 TPP z 2013 r. głos w sprawie zabrała E. Rott-Pietrzyk: *Systematyka części szczególnej zobowiązań a miejsce umów o pośrednictwo sensu largo*. Dyskusja ta jest kontynuowana w toku prac prowadzonych w ramach Akademickiego Projektu Kodeksu Cywilnego; zob. bliżej: <https://www.projektkc.uj.edu.pl/>.

⁷ Bliżej na ten temat P. Katner: *Przeniesienie wierzytelności w umowie faktoringu*, Warszawa 2018, s. 26–29.

⁸ *Ibidem*, s. 30.

⁹ *Ibidem*, s. 32.

wprowadzenia podobnych ograniczeń nie proponowano na kontynencie europejskim, to umowa ta pierwotnie w praktyce również była świadczona przez banki. Ukształtowana w tym sektorze rynku praktyka okazała się długotrwała i przez dłuższy czas nie podlegała zmianom. Wynikać to może z samego charakteru umowy faktoringu, która na płaszczyźnie ekonomicznej wymusza na podmiocie wykupującym (nabywającym) wierzycelności (faktorze) dysponowanie znacznymi środkami pieniężnymi. Z oczywistych względów taką płynnością finansową zazwyczaj charakteryzują się banki, znacznie rzadziej zaś inne podmioty występujące na współczesnym rynku usług finansowych.

Umowa faktoringu typowa jest dla obrotu prawnego między podmiotami trudniącymi się profesjonalną działalnością handlową. Używając pewnego uogólnienia, umowa faktoringu jest bowiem odpowiedzią na problem wynikający z odroczenia płatności za zakupiony towar, czyli udzielenia tzw. kredytu kupieckiego¹⁰, który z reguły nie występuje w obrocie konsumenckim. Pomimo tego, że w literaturze prawniczej podkreśla się, że główną przyczyną udzielania kredytu kupieckiego jest rosnąca presja ze strony konkurencji rynkowej, to wydaje się, że ekonomiczne przyczyny odwołania się do tej instytucji są bardziej złożone i mogą obejmować chociażby chęć zminimalizowania strat w czasach bessy, czy też świadome operowanie według określonego modelu biznesowego¹¹. Niezależnie jednak od motywów zaciągania kredytu kupieckiego, faktem jest, że odroczone terminy płatności są dla sektora małych i średnich przedsiębiorców rosnącym problemem nieprzerwanie od lat sześćdziesiątych XX w.¹², a wraz z zawrotnym rozwojem technologii oraz przyspieszeniem obrotu gospodarczego, należy się spodziewać, że problem ten będzie wyłącznie zyskiwał na doniosłości. W sytuacji, w której jednym z głównych problemów sektora MŚP jest utrzymanie odpowiedniej płynności finansowej oraz zapewnienie skutecznej egzekucji wierzycelności, umowa faktoringu jest naturalną odpowiedzią na potrzeby wierzycieli, którzy byliby zainteresowani uzyskaniem zaspokojenia z wierzycelności jeszcze przed nastaniem terminu ich wymagalności — nawet za cenę odpowiedniego pomniejszenia sumy uzyskanego zaspokojenia. Wydaje się również, że takie krótkoterminowe pożyczki zabezpieczone wierzycelnością pożyczkobiorcy mogły być jednym z prekursorów faktoringu¹³.

¹⁰ Por. Corporate Finance Institute: *What is Trade Credit? — The Way Trade Credits Work, Examples* (na: Corporate Finance Institute, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/other/what-is-trade-credit/> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

¹¹ G.W. Emery: *A Pure Financial Explanation for Trade Credit*, *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, Cambridge 1984, t. 19, nr 3, s. 271–275.

¹² Zob. W.M. Kelly: *Modern Factoring and How It Meets Today's New Financial Requirements*, *American Bar Association Journal*, Chicago 1956, t. 42, nr 1, s. 13–18.

¹³ Tak P. Katner: *Przeniesienie...*, *op. cit.*, s. 30.

3. FAKTORING WEDŁUG PRAWA POLSKIEGO — UWAGI OGÓLNE

Przechodząc do umowy faktoringu według prawa polskiego, należy na wstępie zaznaczyć, że rozdział ten nie ma na celu wyczerpującego przedstawienia różnych poglądów przedstawicieli doktryny na całość zagadnień dotyczących umowy faktoringu. Jego założeniem nie jest też rozstrzygnięcie w sposób jednoznaczny podnoszonych w piśmiennictwie problemów natury dogmatycznej. Głównym powodem jego wprowadzenia jest chęć zwrócenia uwagi na trudności w interpretacji i stosowaniu prawa polskiego, mającego znaczenie dla umowy faktoringu, które wynikać mogą z braku odpowiedniego wzorca normatywnego w polskim kodeksie cywilnym. Pośrednio również zabieg ten ma znaczenie systematyzujące i porządkujące. Pozwoli bowiem na usystematyzowanie pojęć występujących w prawie chińskim z tymi obecnymi w tym opracowaniu lub innych opracowaniach stworzonych przez polskich autorów. Prezentuję stanowisko, że brak normatywnego wzorca umowy faktoringu w Polsce przyczynił się do powstania niepożądanego w praktyce stanu niepewności prawnej. Dotyczy to zagadnień, dla których nie wypracowano w praktyce i judykaturze niebudzących wątpliwości rozwiązań, pozwalających na stworzenie jednolitej metodologii wykładni i stosowania prawa, która prowadziłaby w konsekwencji do większej pewności prawa. Choć zakres oddziaływania rozbieżności w stanowiskach przyjmowanych w doktrynie i judykaturze na realia ekonomiczne podmiotów trudniących się faktoringiem jest trudny do jednoznacznego określenia (umowy faktoringowe są bowiem zawierane nieprzerwanie od czasów transformacji gospodarczej lat dziewięćdziesiątych), to taki stan rzeczy wpływać jednak może niekorzystnie na rozwój tego sektora biznesu. Sytuacja taka zawsze skłania do rozważania sensu formułowania uwag *de lege ferenda*.

Odnosząc się jeszcze do kwestii metodologicznych, badanie empirycznej umowy faktoringu w polskim porządku prawnym chronologicznie poprzedzało analizę chińskiego kodeksu cywilnego. Z uwagi na sekwencyjną metodologię badań, w pełni dopuszczam możliwość, że sam przetłumaczony tekst chińskiego ustawodawstwa nie będzie wystarczający do jednoznacznego rozstrzygnięcia problemów występujących w polskim porządku prawnym. Celem tego rozdziału jest jednak sformułowanie argumentów na poparcie tezy, że brak dostępności wzorca normatywnego w rodzimym porządku prawnym skutkuje licznymi problemami związanymi z odpowiednim stosowaniem przepisów do umowy o charakterze empirycznym, która jednak przez lata wykształciła pewne elementy charakterystyczne.

Przedstawione w niniejszym punkcie problemy zostały wyselekcjonowane spośród wszystkich tych, które są prezentowane w literaturze lub które uwidaczniają się podczas analizy orzecznictwa. Podstawowym przyjętym kryterium była doniosłość problemu w opinii autora — należy jednak zaznaczyć, że nie istnieje metoda ilościowa lub jakościowa, która jednoznacznie pozwoliłaby ocenić doniosłość

problemu związanego ze stosowaniem prawa, jako że badania dogmatyczne zawsze będą obarczone pewnym elementem subiektywnym. Dopuszczam sytuację, w której to czytelnik będzie miał odmienną opinię na temat istotności przedstawionych tutaj problemów — i w stanie będzie wskazać inne wątpliwości nasuwające się na myśl podczas odpowiedniego stosowania przepisów do umowy faktoringu. Zważając jednak na główny cel niniejszej analizy, również i takie zdarzenie potwierdzałoby tezę o konieczności wprowadzenia do polskiego kodeksu cywilnego wzorca normatywnego umowy faktoringu tudzież chociaż tezę o problemach wynikających z braku takiego wzorca.

Należy również zaznaczyć, że w umowie faktoringu — jako umowie nienazwanej — nie wyróżnia się tradycyjnych elementów, typowych dla umów nazwanych, tj. *essentialia negotii* (elementów przedmiotowo istotnych)¹⁴. Faktem jest jednak, że w praktyce wykształciły się pewne cechy (elementy) charakterystyczne dla umowy faktoringu — które są powszechnie akceptowane zarówno przez doktrynę, jak i judykaturę. To właśnie wykształcenie tych charakterystycznych cech umownych w praktyce pozwala na prowadzenie dyskusji o potrzebie wprowadzenia wzorca normatywnego umowy faktoringu do kodeksu cywilnego.

Zaczynając od kwestii podstawowej, należy zaznaczyć, że brak w polskiej doktrynie zgody co do definicji faktoringu. Można nawet mówić o braku konsensusu w zakresie szerszej niż definicyjna istota tej instytucji, tj. w odniesieniu do tego, czym faktoring właściwie jest. Według J. Mojaka: „Na tle obowiązującego obecnie w Polsce systemu prawnego factoring należy uznać za *sui generis* działalność gospodarczą, prowadzoną na rynku finansowym, w ramach której podmiot gospodarczy nabywa od przedsiębiorstw przysługujące im w stosunku do ich dłużników wierzytelności oraz świadczy pewne dodatkowe, ściśle określone w umowie usługi”¹⁵. K. Zawada twierdzi, że: „Pojęciem faktoringu obejmuje się transakcje, których jedną stroną jest instytucja faktoringowa (faktor): bank lub — w praktyce o wiele częściej — specjalna jednostka (spółka) utworzona przez bank lub banki. Drugą stroną — przedsiębiorstwo handlowe lub usługowe. Jest regułą, iż na podstawie umowy z przedsiębiorstwem (umowy faktoringu) faktor nabywa lub zobowiązuje się nabyć wierzytelności przedsiębiorstwa wynikające z umów o dostawy towarów lub umów o świadczenie usług zawieranych z klientami w toku bieżącej działalności przedsiębiorstwa. Nabycie to ogranicza się zazwyczaj do wierzytelności jeszcze niewymaganych i przyszłych, krótkoterminowych [...]”¹⁶. W. Kocot zauważa, że: „Faktoring jest umową, na której instytucja faktoringowa (faktor) zobowiązuje się w uzgodniony sposób udzielać cyklicznego, krótkoterminowego finansowania bie-

¹⁴ W.J. Katner: *Pojęcie umowy nienazwanej* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań — umowy nienazwane*, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2018, s. 11.

¹⁵ J. Mojak: komentarz do art. 509–518 (w:) *Kodeks cywilny — komentarz. Art. 450–1088 i przepisy wprowadzające*, t. II, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2013, s. 138.

¹⁶ K. Zawada: *Przelew wierzytelności* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018, s. 1445–1446.

żącej działalności przedsiębiorstwa drugiej strony (faktoranta) oraz na stałych zasadach świadczyć na jego rzecz kompleksowe usługi zarządzania wierzytelnościami i kontroli płynności na rachunku obrotów bieżących¹⁷.

Zgodnie z poglądem K. Kruczałaka: „wykształcony w [...] w praktyce obrotu wielu krajów factoring jest (obok forfaitingu) rodzajem specjalistycznego pośrednictwa handlowego, w którym wyspecjalizowana instytucja finansowa (z reguły spółka z udziałem banku) nabywa w drodze cesji od przedsiębiorstw handlowych lub przemysłowych roszczenie o zapłatę należnych im kwot z różnego rodzaju źródeł zobowiązaniowych, a zwłaszcza sprzedaży, dostaw i świadczonych usług¹⁸. Jeszcze inaczej umowę faktoringu definiuje W. Kurowski, który „uznaje go [faktoring] za formę krótkoterminowego finansowania przedsiębiorcy polegającą na nabywaniu przez faktora wierzytelności swojego klienta pochodzących z umów sprzedaży i dostawy towarów lub świadczenia usług¹⁹”.

W ostatniej dekadzie szczegółowe badania dotyczące sposobu pojmowania i definiowania umowy faktoringu w polskiej doktrynie przeprowadził P. Katner w monografii *Przeniesienie wierzytelności w umowie faktoringu*; z tej też monografii zostały zaczerpnięte niektóre z przytoczonych powyżej źródeł²⁰. Na podstawie przedstawionego zbioru definicji zgodzić należy się z poglądem prezentowanym przez P. Katnera, że większość autorów nie definiuje stosunku umownego faktoringu, ale jedynie opisuje jego wybrane cechy charakterystyczne²¹. Same próby opisanie faktoringu różnią się zaś w zależności od tego, czy dokonywane są na płaszczyźnie prawnej, czy ekonomicznej²².

Także w judykaturze występują różne podejścia do sposobu definiowania umowy faktoringu. Zdecydowanie najczęściej analizuje się ten stosunek prawny w celu zastosowania przepisów prawa podatkowego²³. Rozważania te jednak zazwyczaj ograniczają się do odpowiedniej interpretacji przepisów dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych lub od osób prawnych²⁴, wyjątkowo zaś organy podatkowe i sądy administracyjne rozważają zagadnienie umowy faktoringu jako umowy cywilnoprawnej.

¹⁷ W. Kocot: *Umowa faktoringu (w:) System prawa prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań — umowy nienazwane*, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2018, s. 257.

¹⁸ Tak K. Kruczałak: *Factoring i jego gospodarcze zastosowanie*, Warszawa 1997, s. 113.

¹⁹ Tak W. Kurowski: *Faktoring jako kompleks umów*, Rejent 1999, nr 9, s. 149.

²⁰ W szczególności por. K. Kruczałak: *Factoring...*, *op. cit.*; oraz W. Kurowski: *Faktoring...*, *op. cit.*, s. 149.

²¹ P. Katner: *Umowa faktoringu i forfaitingu (w:) System prawa handlowego*, t. 5C, *Prawo umów handlowych*, pod red. M. Steca, Warszawa 2020, s. 72.

²² *Ibidem*, s. 730.

²³ Pismo Izby Skarbowej w Poznaniu z dnia 6 maja 2009 r., ILPP2/443-314/09-2/AK. Pismo Izby Skarbowej w Poznaniu z dnia 6 marca 2008 r., ILPP1/443-468/07-2/BP. Pismo Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 3 lipca 2008 r., IPPP1/443-653/08-2/GD. Pismo Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 21 sierpnia 2009 r., IPPP1/443-512/09-4/IG.

²⁴ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 20 marca 2014 r., I SA/Wr 76/14, LEX nr 1444593.

W judykaturze (zarówno biorąc pod uwagę orzecznictwo sądów powszechnych, jak i Sądu Najwyższego) można zidentyfikować różne sposoby definiowania umowy faktoringu. Charakterystyczne jest, że zazwyczaj podejmowane są próby definiowania tej umowy poprzez określenie jej celu. W tym nurcie wypowiada się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 maja 2016 r., stwierdzając, że „istotą umowy faktoringu jest stworzenie możliwości finansowania bieżącej działalności gospodarczej faktoranta, który odracza swoim kontrahentom termin zapłaty za towar lub wykonaną usługę; udziela im tzw. kredytu towarowego. Faktorant otrzymuje natomiast od faktora, niezwłocznie po wykonaniu umowy z kontrahentem, znaczną część przysługującej mu należności pieniężnej w postaci zaliczki z tytułu nabytej przez niego wierzycielności. Z reguły faktor zobowiązuje się także do świadczenia na rzecz faktoranta, na stałych zasadach, usług polegających na zarządzaniu wierzycielnościami i kontroli płynności na rachunku obrotów bieżących. Strony mogą swobodnie ukształtować treść i cel umowy faktoringu — stosownie do art. 353 k.c. — jako umowy mieszanej, złożonej z kilku umów typowych, regulowanych ustawowo lub będących połączeniem czynności faktycznych i prawnych. Interpretacja tej umowy powinna być dokonywana według zasad przewidzianych dla umów w ogólności, przy uwzględnieniu stosownych unormowań dotyczących umów nazwanych, w takim zakresie, w jakim wskazuje na to porozumienie stron oraz założone właściwości faktoringu. Jest to umowa odpłatna; faktorant w zamian za przelaną wierzycielność otrzymuje cenę, której wysokość uzależniona jest od kilku czynników, w szczególności od zakresu przyjętego przez faktora ryzyka niewypłacalności dłużnika. Wynagrodzenie faktora ma mieszany charakter, łączący elementy prowizji oraz odsetek za okres od dnia wypłaty do dnia wymagalności albo zapłaty. Umowa faktoringu należy do umów dwustronnie zobowiązujących, konsensualnych, odpłatnych i wzajemnych”²⁵. Charakterystyka umowy faktoringu jako umowy wzajemnej została podtrzymana w późniejszym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2016 r. (I CSK 611/15)²⁶.

Z kolei w wyroku z dnia 4 lipca 2018 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził, że „zasadniczym celem umowy faktoringu jest odzyskanie przez faktora wierzycielności objętych umową faktoringu (nabytych od faktoranta), w zamian za wynagrodzenie uzyskane od faktoranta. Przelew tych wierzycielności przez faktora na rzecz osoby trzeciej uniemożliwiłaby faktorowi podejmowanie działań zmierzających do odzyskania wierzycielności, w tym do ich dochodzenia na drodze sądowej”²⁷. Niejednokrotnie w judykaturze pojawia się również odwołanie do jakiegoś konkretnego podtypu umowy faktoringu, jak faktoring powierniczy²⁸ czy faktoring odwrotny²⁹.

²⁵ Wyrok SN z dnia 5 maja 2016 r., II CSK 582/15, LEX nr 2069435.

²⁶ Wyrok SN z dnia 15 września 2016 r., I CSK 611/15, LEX nr 2147270.

²⁷ Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 lipca 2018 r., VII AGa 904/18, LEX nr 2545232.

²⁸ Wyrok SA w Warszawie z dnia 12 marca 2018 r., VI ACa 1629/17, LEX nr 2490961.

²⁹ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 20 marca 2014 r., I SA/Wr 76/14, LEX nr 1444593.

Nie można jednak powiedzieć, że istnieje linia orzecznicza, która pozwalałaby wyróżnić jakąś wewnętrzną spójną klasyfikację umów faktoringu według cech szczególnych.

Moim celem nie jest w tym miejscu próba skonstruowania prawidłowej definicji faktoringu czy też opowiedzenie się za którąkolwiek z wyżej zaprezentowanych. Analiza ta pozwala jednak na wysunięcie dwóch twierdzeń. Po pierwsze, brak jest konsensusu zarówno w doktrynie, jak i judykaturze co do tego, czym jest faktoring z perspektywy pojęciowej i definicyjnej. Uznawany jest bowiem nieraz za „*sui generis* działalność gospodarczą”³⁰, czy też widzi się w nim pojęcie zbiorcze dla szczególnego typu transakcji³¹; innym razem zaś jest postrzegany wyraźnie jako umowa nienazwana³². Oczywiście, takie bądź inne podejście uzależnione jest od płaszczyzny i perspektywy, na której jest dokonywana analiza „zjawiska faktoringu”.

Pomimo występowania znacznych rozbieżności co do definicji faktoringu, zarówno przedstawiciele doktryny, jak i judykatury w sposób pośredni i intuicyjny zgadzają się co do jej kluczowych elementów. Panuje powszechna zgoda co do tego, że faktoring jest umową konsensualną i odpłatną, mającą na celu uzyskanie przez faktoranta środków pieniężnych w możliwie szybkim czasie, w celu zniwelowania niekorzystnych efektów spowodowanych udzieleniem kredytu kupieckiego swoim dłużnikom (którzy jednak nie są stroną stosunku faktoringowego). Faktoring zatem jest stosunkiem co do zasady trwałym, powstałym między dwoma podmiotami trudniącymi się profesjonalną działalnością (charakter handlowy, inaczej gospodarczy). Dość powszechnie przyjmuje się również twierdzenie, że do przelewu wierzytelności w ramach umowy faktoringu znajdują zastosowanie przepisy o przelewie wierzytelności z ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (art. 509 i n.)³³. Rodzi się jednak pytanie, czy reżim prawny wyznaczony dla umowy faktoringu w ten sposób jest w praktyce w pełni funkcjonalny i wystarczający.

3.1. SZCZEGÓLNE PROBLEMY ZWIĄZANE Z PRZENIESIENIEM WIERZYTELNOŚCI W UMOWIE FAKTORINGU

Rozbieżności przy definiowaniu umowy faktoringu nie są jedynym problemem, jaki uwidacznia się podczas analizy dorobku doktryny i judykatury. Z uwagi na brak normatywnego wzorca umowy faktoringu w polskim porządku prawnym, aktualizuje się problem wybrania dla niej właściwego reżimu prawnego

³⁰ J. Mojak: komentarz do art. 509–518, *op. cit.*, s. 140.

³¹ K. Zawada: *Przelew wierzytelności...*, *op. cit.*

³² W. Kocot: *Umowa faktoringu...*, *op. cit.*

³³ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 11 grudnia 2015 r., I ACa 719/15, LEX nr 1954616, oraz wyrok SA w Warszawie z dnia 18 stycznia 2019 r., VII AGa 496/18, LEX nr 2632236.

w zakresie regulacji szczegółowej. Prowadzi to do wielu rozbieżności w zakresie wspomnianego wyboru oraz, w rezultacie, negatywnie oddziałuje na pewność prawną i stabilność znajdującą wyraz w jednolitości orzeczniczej. W niniejszym artykule odnoszę się tylko do wycinka przedmiotowej problematyki, skupiając się na dopuszczalności cesji globalnej, przeniesieniu wierzytelności przyszłych, skutkach *pactum de non cedendo* oraz stwierdzeniu wierzytelności pismem. Te zagadnienia szczegółowe uznałem bowiem nie tylko za najistotniejsze z praktycznego punktu widzenia, lecz także najczęściej dyskutowane, zarówno w dorobku judykatury, jak i doktryny.

Należy tutaj podnieść jeszcze raz uwagi dotyczące zastosowanej metodologii badań, które zostały wprowadzone na początku tego artykułu. Problematyka cesji globalnej czy też *pactum de non cedendo* jest niewątpliwie skomplikowana, a pełne opisanie przedstawionej materii zapewne wymagałoby odrębnej rozprawy. Celem tego podrozdziału jest zwrócenie uwagi na pewne problemy, które uwidaczniają się podczas analizy dorobku doktryny i judykatury, a które mogą mieć niekorzystny efekt na praktykę rynku faktoringowego i które mogłyby — chociaż w jakimś zakresie — zostać rozwiązane wprowadzeniem odpowiedniego wzorca normatywnego.

3.1.1. CESJA GLOBALNA I PRZENIESIENIE WIERZYTELNOŚCI PRZYSZŁYCH

Według zaprezentowanych wcześniej definicji strony umowy faktoringu dążą do zawiązania stosunku o charakterze trwałym, podczas trwania którego na faktora zostaną przeniesione liczne wierzytelności przysługujące dotąd faktorantowi wobec jego kontrahentów detalicznych. Ujęcie to rodzi problem dopuszczalności tzw. cesji globalnej oraz przenoszalności wierzytelności przyszłych. W najprostszej postaci cesja globalna „obejmuje wiele lub wszystkie wierzytelności przysługujące zbywcy wobec jednego lub wielu (wszystkich) kontrahentów”³⁴. Samo pojęcie cesji globalnej nie jest traktowane w doktrynie w sposób jednolity³⁵. Po pierwsze, jako cesję globalną traktuje się objęcie przelewem wszystkich lub też znacznej części wierzytelności przysługujących cedentowi wobec danego dłużnika. Drugi ze sposobów rozumienia cesji globalnej obejmuje swym zakresem przelew wszystkich wierzytelności przysługujących cedentowi wobec wszystkich lub prawie wszystkich jego dłużników. Trzecim, a zaraz najszerszym sposobem ujmowania cesji globalnej jest dopuszczenie przelewu nie tylko wszystkich wierzytelności przysługujących ceden-

³⁴ G. Sikorski: komentarz do art. 509 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. J. Ciszewskiego, P. Nazaruka, Warszawa 2019.

³⁵ I. Karasek: komentarz do art. 101 (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. I i II, pod red. F. Zolla, Warszawa 2005.

towi wobec jego dłużników w chwili zawarcia umowy, lecz także wierzytelności przyszłych³⁶. Zasadniczo nie budzi wątpliwości dopuszczalność przeniesienia wszystkich wierzytelności przysługujących cedentowi (faktorantowi) wobec oznaczonego kontrahenta lub grupy takich kontrahentów, z zastrzeżeniem, że owe wierzytelności są odpowiednio oznaczone oraz że każda z tych wierzytelności zachowa swoją odrębność³⁷. Jeżeli tylko wymogi te zostaną zachowane, to praktyka orzecznicza wskazuje, że faktor nie ryzykuje możliwością podważenia zawartej umowy faktoringu w razie wystąpienia sporu sądowego dotyczącego skuteczności przeniesienia wierzytelności³⁸. Zarówno doktryna, jak i orzecznictwo — co do zasady — dopuszczają możliwość przelewu wierzytelności przyszłych (u podstawy której leży już częściowo zrealizowany stan faktyczny), jednak z licznymi zastrzeżeniami. Po pierwsze, niektórzy przedstawiciele doktryny wyrażają pogląd uzależniający skuteczność takiego rozporządzenia od odpowiedniego oznaczenia wierzytelności³⁹. Po wtóre, kwestią sporną pozostaje możliwość traktowania zbycia wierzytelności warunkowej i terminowej oraz innych ekspektatyw wierzytelności jako cesji, dopuszcza jednak, aby do takiego zbycia stosować *per analogiam* przepisy kodeksu cywilnego o przelewie⁴⁰.

Stronom umowy faktoringu może zależeć na dokonaniu cesji globalnej w najszerszym możliwym rozumieniu (do zawarcia umowy lub umów o przeniesienie wszystkich możliwych wierzytelności przysługujących faktorantowi wobec jego dłużników, w tym też wierzytelności przyszłych). Wierzytelności przyszłe mogą być rozumiane jako „wierzytelności z czynności prawnych dokonanych pod warunkiem zawieszającym lub z zastrzeżeniem terminu początkowego — przed ziszczeniem się warunku lub nadejściem terminu”⁴¹, wierzytelności, „u podłoża których leży częściowo tylko zrealizowany stan faktyczny uzasadniający ich powstanie”⁴², lub wreszcie „wierzytelności, których powstanie jest w całości sprawą przyszłą”⁴³. Należy również podkreślić, że sporna jest nie tylko definicja pojęcia wierzytelności przyszłych, lecz także zagadnienie dopuszczalności cesji, której przedmiotem są takiego rodzaju wierzytelności. Niektóre z orzeczeń bowiem całkowicie wyłączają możliwość dokonania cesji globalnej, „która obejmuje wyłącznie wierzytelności przyszłe, nawet jeśli wynikają one z jednego rodzaju stosunku prawnego”⁴⁴. Zapre-

³⁶ M. Rytwińska: *Przelew wierzytelności na zabezpieczenie*, Warszawa 2007, s. 148–170.

³⁷ A. Rzetecka-Gil: komentarz do art. 509 (w:) *Kodeks cywilny — komentarz. Zobowiązania — część ogólna*, LEX/el. 2011.

³⁸ Wyrok Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu z dnia 7 kwietnia 2016 r., XI C 1825/15, LEX nr 2073982.

³⁹ K. Zawada: *Przelew wierzytelności...*, *op. cit.*, s. 1408.

⁴⁰ J. Mojak: komentarz do art. 509–518, *op. cit.*, s. 129.

⁴¹ K. Zawada: *Przelew wierzytelności...*, *op. cit.*, s. 1407.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 30 września 2016 r., VIII C 3422/15, LEX nr 2146202.

zentowane powyżej rozważania nie mają wyłącznie charakteru teoretycznego, dogmatycznego. Przekładają się one bowiem bezpośrednio na praktykę gospodarczą przedsiębiorstw faktoringowych. W sytuacji, w której dana instytucja jest uregulowana w sposób budzący liczne wątpliwości (czy też nieuregulowana w ogóle) — a takie wnioski właśnie można sformułować na podstawie analizy dorobku doktryny i judykatury dotyczącej cesji globalnej — może to wywierać negatywny wpływ na rozwój sektora faktoringowego w Polsce. Stan niepewności co do interpretacji i stosowania prawa często wzbudza uzasadnione obawy u przedsiębiorców, a kwestia tak kluczowa jak skuteczność dokonania przelewu skutkować może odmową zawarcia umów faktoringowych w razie wystąpienia wątpliwości opisywanego rodzaju.

3.1.2. *PACTUM DE NON CEDENDO* I STWIERDZENIE WIERZYTELNOŚCI PISEMEM

Kolejnym zagadnieniem zasługującym na rozważenie jest problematyka tzw. *pactum de non cedendo*, czyli umownego wyłączenia przenoszalności wierzytelności. Zgodnie z art. 509 k.c. wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Zgodnie zaś z art. 514 k.c., jeżeli wierzytelność jest stwierdzona pismem, zastrzeżenie umowne, że przelew nie może nastąpić bez zgody dłużnika, jest skuteczne względem nabywcy tylko wtedy, gdy pismo zawiera wzmiankę o tym zastrzeżeniu, chyba że nabywca w chwili przelewu o zastrzeżeniu wiedział.

Wspomniana regulacja stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 57 § 1 k.c., zgodnie z którą nie można przez czynność prawną wyłączyć ani ograniczyć uprawnienia do przeniesienia prawa, jeżeli według ustawy prawo to jest zbywalne⁴⁵. W wypadku ograniczenia zbywalności wierzytelności na mocy art. 514 k.c., dochodzi tu do samoograniczenia autonomii prywatnej podmiotu, i to ze skutkami w stosunku do osób, które zawierają z tym podmiotem umowy⁴⁶.

Ratio legis wprowadzenia unormowania z art. 514 jest ochrona cesjonariusza działającego w zaufaniu do dokumentu stwierdzającego istnienie wierzytelności⁴⁷. W literaturze podnoszone jest, że w przypadku wierzytelności, które nie są stwierdzone pismem, *pactum de non cedendo* jest skuteczne względem nabywcy wierzy-

⁴⁵ J. Mojak: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 450–1088*, t. II, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2021.

⁴⁶ K. Mularski, Z. Radwański: *Dokonywanie czynności prawnej* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Z. Radwańskiego, Warszawa 2019, s. 392.

⁴⁷ P. Sobolewski: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2020.

telności bez względu na jego dobrą wiarę⁴⁸. Stworzony przez ustawodawcę mechanizm nie jest wolny od wad, a niektórzy autorzy wskazują na niezwykle niefortunną redakcję art. 514 k.c.⁴⁹ Pewne problemy wynikają z interpretacji pojęcia wierzytelności stwierdzonej pismem. Choć doktryna wypracowała w miarę jednolite stanowisko dotyczące tej kwestii⁵⁰, to istotne problemy uwidaczniają się podczas analizy orzecznictwa.

Z dorobku judykatury wynika, że zastrzeżenie umowne sformułowane na podstawie art. 509 § 1 k.c. skuteczne jest *erga omnes*, w tym także wobec nabywcy, który nie wiedział o zakazie⁵¹. Pojawiają się jednak w tym zakresie zapatrywania odmienne, klasyfikujące skutki dokonania takiej czynności jako przykład bezskuteczności zawieszony i uzależniającej jej skuteczność od zachowania się dłużnika⁵². Dobra wiara nabywcy pozostaje jednak chroniona w przypadku, gdy „[...] wierzytelność została stwierdzona pismem, lecz treść takiego dokumentu nie zawiera wzmianki o zakazie przelewu. Jeżeli nabywca w zaufaniu do takiego dokumentu nabędzie wierzytelność, to pozadokumentowy zakaz przelewu, o którym nie wiedział przy zawieraniu umowy, jest w stosunku do niego bezskuteczny”⁵³. W przypadku więc przelewu wierzytelności objętej *pactum de non cedendo*, istotne będzie doprecyzowanie pojęcia „wierzytelność stwierdzona pismem” oraz rozpatrzenia kwestii stwierdzenia danej wierzytelności za pomocą wielu odrębnych dokumentów, gdy tylko niektóre z nich zawierają wzmiankę o przelewie.

W przypadku pierwszego z problemów należy zaznaczyć — że według przeważającej opinii, potwierdzonej również orzeczeniami Sądu Najwyższego — stwierdzenie wierzytelności pismem nie jest tożsame z wymogiem zachowania dla tej czynności formy pisemnej⁵⁴. Pewne rozbieżności zachodzą w stosunku do dokumentów o charakterze rachunkowym. W niektórych orzeczeniach zostaje wyrażony pogląd, że: „Stwierdzenie wierzytelności pismem nie jest tożsame z wymogiem zachowania dla tej czynności formy pisemnej. Przepis art. 514 k.c. nie wprowadza żadnych ograniczeń co do sposobu dokonania stwierdzenia wierzytelności pismem, może więc być ono dokonane w dowolny sposób. Zdaniem dla zrealizowania tego celu będzie więc każde pismo, z którego wynika istnienie wierzytelności sporządzone zarówno przez dłużnika, jak i wierzyciela (por. z wyrokiem Sądu Najwyż-

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ K. Mularski: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 353–626*, t. II, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2019.

⁵⁰ Por. najnowsze komentarze do tego przepisu, w szczególności: J. Mojak: komentarz do art. 514, *op. cit.*; K. Mularski: komentarz do art. 514, *op. cit.*; P. Sobolewski: komentarz do art. 514, *op. cit.*; G. Wolak, komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2020.

⁵¹ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 29 czerwca 2017 r., I ACa 294/17, LEX nr 2659831, oraz wyrok SN z dnia 24 czerwca 2004 r., III CK 173/03, LEX nr 174179.

⁵² Wyrok SA w Katowicach z dnia 24 czerwca 2008 r., V ACa 215/08, LEX nr 576643.

⁵³ Wyrok SN z dnia 24 czerwca 2004 r., III CK 173/03, LEX nr 174179.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2009 r., V CSK 461/08, LEX nr 511027; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2004 r., III CK 173/03, LEX nr 174179.

szezo z dnia 24 czerwca 2004 r., III CK 173/03 oraz jego uzasadnieniem, LEX nr 174179 oraz wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2009 r., V CSK 461/08, LEX nr 511027)⁵⁵. W niektórych zaś orzeczeniach sądów powszechnych i administracyjnych pojawiają się rozróżnienia między dokumentami, które wyczerpują przesłankę stwierdzenia wierzytelności pismem, oraz takimi, które tej przesłanki nie wyczerpują — dla przykładu, orzeczeniem wydanym w 2020 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku stanął na stanowisku, moim zdaniem słusznym, że do skorzystania z ochrony przewidzianej w art. 514 k.c. nie jest wystarczający brak wzmianki o *pactum de non cedendo* na fakturze wystawionej *pro forma*⁵⁶. Niektóre z orzeczeń prezentują jeszcze inną interpretację art. 514 k.c. i całkowicie wyłączają z grupy dokumentów zapewniających ochronę nabywcy faktury i inne dokumenty księgowo⁵⁷.

Druga z zidentyfikowanych już wcześniej trudności interpretacyjnych dotyczy sytuacji, w której dana wierzytelność została stwierdzona za pomocą wielu odrębnych dokumentów. Jest to zagadnienie problematyczne, szczególnie w przypadku, gdy tylko niektóre z dokumentów zawierają wzmiankę o przelewie. Zgodnie z jedną z tez zaprezentowanych w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r.: „W przypadku istnienia kilku dokumentów stwierdzających istnienie wierzytelności zbytej w drodze przelewu, z których tylko część z nich zawiera informację o zakazie dokonywania przelewu bez zgody dłużnika, ocena skuteczności tego zastrzeżenia wymaga ustalenia, w oparciu o jaki dokument wierzyciel wykazał wobec nabywcy wierzytelności jej istnienie. Jeżeli dokument nie zawierał wzmianki o zakazie dokonywania przelewu, to *pactum de non cedendo* będzie bezskuteczne wobec nabywcy, chyba że nabywca wierzytelności w chwili przelewu o zastrzeżeniu tym wiedział”⁵⁸. W dalszej części uzasadnienia omawianego wyroku wyrażone zostaje, że „ochrona nabywcy wierzytelności na podstawie art. 514 k.c. nie jest wyłączona, jeżeli pismo stwierdzające istnienie wierzytelności nie zawiera wzmianki o zastrzeżeniu zakazującym dokonania przelewu bez zgody dłużnika, a o zastrzeżeniu tym nabywca wierzytelności mógł się dowiedzieć przy dołożeniu należytej staranności”⁵⁹. Chociaż orzeczenie to cytowane jest w wielu judykatach⁶⁰, to w wątpliwość podać można, czy rozwiązuje ono rzeczywisty problem spowodowany stwierdzeniem danej wierzytelności za pomocą kilku odrębnych dokumentów. Przyjęte rozwiązanie, chociaż może nie wydawać się to oczywiste przy pierwszej lekturze, w sposób pośredni przerzuca wszystkie negatywne skutki braku wzmianki o *pactum de non cedendo* — w przynajmniej jednym z dokumentów stwierdza-

⁵⁵ Wyrok SA w Łodzi z dnia 22 stycznia 2013 r., I ACa 1091/12, LEX nr 1280443.

⁵⁶ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 18 lutego 2020 r., V ACa 656/19, LEX nr 2940098.

⁵⁷ Wyrok SA w Katowicach z dnia 24 czerwca 2008 r., V ACa 215/08, LEX nr 576643.

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2006 r., I CSK 189/05, OSP 2007, z. 5, poz. 63.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Wyrok SA w Łodzi z dnia 18 czerwca 2018 r., I ACa 1261/17, LEX nr 2572249; wyrok SA w Poznaniu z dnia 17 października 2019 r., I AGa 24/19, LEX nr 3044478.

jących przelew wierzytelności — na dłużnika. Chociaż *pactum de non cedendo* niewątpliwie zawierane jest w jego interesie, to problematyczne — z punktu widzenia słuszności i celu tej instytucji — wydaje się przyjmowanie tak niekorzystnej dla dłużnika wykładni tego przepisu. Przede wszystkim pojawia się pytanie, czy to na dłużniku powinien spoczywać bezwarunkowy obowiązek zadbania o to, aby każdy możliwy dokument stwierdzający przelew zawierał wzmiankę o nieprzenaszalności wierzytelności. Szczególnie kłopotliwa jest sytuacja, w której do grupy takich dokumentów zaliczymy różnego rodzaju dokumenty księgowe — a jak zostało wykazane we wcześniejszych rozważaniach — orzecznictwo dopuszcza taką interpretację. Zadać można sobie pytanie, w jaki sposób dłużnik miałby kontrolować zgodność takich dokumentów z ustaleniami umownymi stron w przedmiocie zawarcia w nich wzmianki o *pactum de non cedendo*. Pojawia się również pytanie o to, czy takie rozstrzygnięcie problemu nie zachęca cedenta do nieuczciwego ukrywania i selekcjonowania dokumentów, które przedstawi cesjonariuszowi. Pozostawiam jednak wszystkie z tych kwestii nierozstrzygniętymi, ponieważ rozważania na ten temat wykraczają poza ramy tego artykułu (zgodnie z przedstawionymi na wstępie jego założeniami i celem). W podsumowaniu zauważyć jednak warto, że jest to kolejna regulacja, której stosowanie i interpretacja przy rozstrzyganiu sporów z zakresu faktoringu mogą nastręczyć trudności. Skala zjawiska jest znaczna, głównie z uwagi na masowość przedsięwzięcia, jakim jest faktoring. Podczas dokonywania cesji globalnej, nierzadko obejmującej dziesiątki, jak nie setki wierzytelności, pewność prawa oraz prostota konstrukcji prawnych jest wymogiem koniecznym, bez spełnienia którego przedsięwzięcia takie obciążone są dodatkowym ryzykiem (oprócz już istniejącego ryzyka ekonomicznego związanego z wypłacalnością dłużnika).

Regulacja umownego wyłączenia przenaszalności wierzytelności ma doniosłe skutki dla obrotu gospodarczego. Dla faktora nietransparentna oraz budząca liczne wątpliwości regulacja *pactum de non cedendo* stwarza dodatkowe ryzyko gospodarcze. Dla faktoranta zaś stan niepewności prawnej w tym zakresie może być podwójnie niebezpieczny. Faktorant bowiem może spotkać się z odmową zawarcia umowy faktoringowej ze względu na wspomniane duże ryzyko gospodarcze. Co więcej, faktorant powinien mieć pewność, że wierzytelności objęte *pactum de non cedendo* nie zostaną przeniesione na podmiot trzeci. Obecna regulacja, jak się wydaje, nie stwarza zaś takiej gwarancji.

Sama problematyka ze względu na swoją doniosłość jest przedmiotem zainteresowania doktryny i organizacji zrzeszających faktorów. W roku 2018 Polski Związek Faktorów zorganizował akcję „Wolne faktury bez zakazu cesji”, która miała promować porzucenie praktyki umieszczania na fakturach klauzuli zakazującej cedowania wierzytelności⁶¹. W kontekście problemów redakcyjnych związa-

⁶¹ P. Katner: *Umowa faktoringu i forfaitingu...*, *op. cit.*, s. 752.

nych z art. 514 k.c. należy zwrócić uwagę na wysuniętą w literaturze propozycję *de lege ferenda* zmiany brzmienia komentowanego artykułu na: „Jeżeli nabycie wierzytelności zostało wyłączone przez zastrzeżenie umowne, nabywca nie nabędzie wierzytelności, chyba że pozostawał w dobrej wierze [co do braku takiego zastrzeżenia]”⁶².

3.2. WNIOSKI

Analiza rodzących się w praktyce trudności zagadnień związanych z zawieraniem umowy faktoringu pod rządami prawa polskiego nie ma na celu wyczerpującego zbadania tematu. W literaturze przedmiotu zostało to już bowiem niejednokrotnie dokonane⁶³. Jak wynika jednak bezpośrednio z przytoczonych wypowiedzi doktryny i dorobku judykatury na temat umowy faktoringu, brak szczegółowej regulacji w postaci normatywnego wzorca rodzi wiele problemów natury praktycznej. Kłopotliwe wydaje się jednak oszacowanie, jak takie rozbieżności definicyjne w zakresie umowy faktoringu wpływają na samą praktykę gospodarczą. Natomiast uzasadniona jest — jak sądzę — teza, że brak kompleksowej regulacji faktoringu powoduje liczne, bardziej szczegółowe problemy ze względu na stosowanie *de lege lata* wyłącznie przepisów regulujących przenoszenie wierzytelności. Stosowanie tych przepisów w praktyce powoduje problemy natury interpretacyjnej, szczególnie zważając na masowy charakter umów faktoringu. Na potrzeby niniejszego badania przedstawione zostały trzy wybrane zagadnienia szczególne, mianowicie:

- 1) dopuszczalność cesji globalnej;
- 2) dopuszczalność przeniesienia wierzytelności przyszłych (*sensu largissimo*);
- 3) konsekwencje oraz skuteczność *pactum de non cedendo*.

Na podstawie zaprezentowanych powyżej rozważań możliwe jest sformułowanie tezy, że wprowadzenie normatywnego wzorca umowy faktoringu stanowić może potencjalne remedium na trudności w stosowaniu prawa polskiego do umowy faktoringu. Otwartą pozostawiam na tym etapie kwestię, czy i w jakim zakresie wprowadzenie do rodzimego kodeksu cywilnego regulacji faktoringu powinno iść w parze z modyfikacją przepisów dotyczących cesji. Z pewnością ustawowy wzorzec umowy faktoringu musiałby być systemowo spójny z przepisami dotyczącymi cesji wierzytelności, z zastrzeżeniem, że przepisy dotyczące tej umowy stanowiłyby przepisy szczególne do przepisów normujących cesję.

⁶² K. Mularski: komentarz do art. 514, *op. cit.*

⁶³ Por. W. Kocot: *Umowa faktoringu* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań — umowy nienazwane*, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2018; P. Katner: *Przeniesienie wierzytelności...*, *op. cit.*; P. Katner: *Umowa faktoringu i forfaitingu...*, *op. cit.*; E. Rott-Pietrzyk, M. Krajewski, K. Kruczałak, P. Zapadka: *Umowy o pośrednictwo gospodarcze (handlowe)* (w:) *System prawa handlowego*, t. 5C, *Prawo umów handlowych*, pod red. M. Steca, Warszawa 2017.

4. UMOWA FAKTORINGU W PRAWIE CHIŃSKIM

4.1. UCHWALENIE CHIŃSKIEGO KODEKSU CYWILNEGO

Dnia 28 maja 2020 r. III sesja XIII kadencji Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 十三届全国人大三次会, pinyin: Shísān jiè quánguó réndà sāncì huì] zagłosowała za przyjęciem kodeksu cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国民法典, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnfǎ diǎn]. Tego samego dnia przewodniczący Xi Jinping [hanzi: 习近平, pinyin: Xí Jìnpíng] podpisał rozporządzenie nr 45 [hanzi: 中华人民共和国主席令（第四十五号）, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó zhǔxí lìng (dì sishíwǔ hào)]⁶⁴ dotyczące promulgacji kodeksu cywilnego. Xinhua News Agency została upoważniona do publikacji całego tekstu przyjętego aktu normatywnego dnia 1 czerwca 2020 r., co było zwieńczeniem wieloletnich prac nad chińską kodyfikacją prawa cywilnego⁶⁵. Prace nad kodeksem cywilnym cieszyły się niezwykłym zainteresowaniem opinii publicznej, czego najlepszym dowodem jest fakt, że Komisja Kodyfikacyjna otrzymała blisko milion propozycji i petycji podczas fazy konsultacji publicznych⁶⁶. Sam proces kodyfikacji był uważnie śledzony przez media publiczne, a kolejne fazy procedury legislacyjnej były każdorazowo odnotowywane przez agencje prasowe⁶⁷. Odbywało się też wiele konferencji naukowych, w których naukowcy z zagranicy dzielili się z przedstawicielami doktryny chińskiej i chińskimi ekspertami swymi doświadczeniami⁶⁸, a wnioski płynące z badań różnic i podobieństw zachodzących między polskim i chińskim podejściem do prawa umów zostały opisane w wielojęzycznych publi-

⁶⁴ Zarządzenie Przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej nr 45 [hanzi: 中华人民共和国主席令（第四十五号）, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó zhǔxí lìng (dì sishíwǔ hào)] (na:) Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 中国人大网, pinyin: Zhōngguó réndà wǎng], <http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202005/498f8c85ef7c4e0da99c778922ac9abc.shtml>, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁶⁵ Yang Liu [hanzi: 刘杨, pinyin: Liúyáng], *Agencja Prasowa Xinhua została upoważniona do rozpowszechniania kodeksu cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej* [hanzi: 新华社授权播发《中华人民共和国民法典》, pinyin: Xīnhuá shè shòuquán bōfā 《zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnfǎ diǎn》] (na:) Rada Państwa Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国中央人民政府, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó zhōngyāng rénmín zhèngfǔ], http://www.gov.cn/xinwen/2020-06/01/content_5516556.htm, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁶⁶ Wei Changhao: *2020 NPC Session: A Guide to China's Civil Code (Updated)* (na:) NPC Observer, <https://npcobserver.com/2020/05/21/2020-npc-session-a-guide-to-chinas-civil-code/>, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2020 r.).

⁶⁷ Por. Xia Xiao: *China Focus: China moves closer to civil code* (na:) Xinhua | English.news.cn, http://www.xinhuanet.com/english/2020-05/20/c_139072382.htm, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁶⁸ Zob. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego: *Studenci WPiA UŚ studiujący na BFSU na konferencji w Pekinie* (na:) wpia.us.edu.pl, <https://www.wpia.us.edu.pl/aktualnosci/galeria/13669-studenci-wpia-us-studiujący-na-bfsu-na-konferencji-w-pekiniu>, Katowice 2019 (dostęp: 22 lutego 2021 r.); Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego: *Udział delegacji WPiA UŚ w konferencji pt. Chinese Civil Code in the New Era* (na:) wpia.us.edu.pl, <https://us.edu.pl/wydzial/wpia/multimedia/udzial-delegacji-wpia-us-w-konferencji-pt-chinese-civil-code-in-the-new-era/>, Katowice 2019 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

kacjach naukowych⁶⁹. Chociaż kodyfikacja określonej dziedziny prawa zawsze jest wydarzeniem o niezwyklej doniosłości, to analizując narodziny chińskiej kodyfikacji prawa cywilnego, można wnioskować, że jej szczególny charakter wynika ze skomplikowanej historii związanej z kolejnymi próbami ujednoczenia prawa chińskiego i z licznymi dyskusjami na temat tego, jaki kształt powinien przybrać nowy kodeks cywilny oraz jakie wartości powinny reprezentować inkorporowane w nim normy prawne.

Chiński system prawa prywatnego długo pozostawał systemem nie tylko nieskodyfikowanym, lecz także w żaden sposób nieujednoczonym. Chociaż pierwszy spisany zbiór praw znany jako „fajin” (klasyki prawa) powstał około V–IV w. p.n.e., a w IV w. p.n.e. na dworze państwa Qin [hanzi: 秦朝, pinyin: Qín Cháo] działał legalista Shang Yang [hanzi: 商君, pinyin: Shāng jūn], którego reformy prawne doprowadziły między innymi do spisania Księgi Shang Jun’a [hanzi: 商君书, pinyin: Shāng jūn shū]⁷⁰, to następne dwa tysiąclecia nie zaowocowały dalszym rozwojem prawa cywilnego, a jedynymi pomnikami prawa prywatnego okazały się spisy praw lokalnych [hanzi: 律, pinyin: Lǜ]⁷¹. W piśmiennictwie napotyka się różne wytłumaczenia takiej stagnacji, najbardziej jednak przekonujące wydaje się uzasadnienie podawane przez Zhang Lihonga. Wymienia on cztery podstawowe przyczyny powolnego rozwoju prawa cywilnego w Państwie Środka: 1) silny wpływ konfucjanizmu (który odrzucał legalistyczne metody normowania stosunków społecznych) na prawo lokalne i na doktryny polityczne ówczesnych władców; 2) hierarchiczną i piramidalną strukturę społeczną, która utrudniała stworzenie jednolitych norm prawnych obejmujących w sposób jednolity całe społeczeństwo; 3) specyficzną politykę ekonomiczną, którą praktykowali rządzący, a która polegała na wspieraniu rolnictwa przy jednoczesnym hamowaniu rozwoju handlu, oraz 4) brak odpowiedniej kultury prawnej i wykształcenia się klasy prawników⁷².

Istotny przełom w rozwoju chińskiego prawa cywilnego nastąpił dopiero w 1911 r. za sprawą sporządzenia projektu kodeksu cywilnego dynastii Qing⁷³ [han-

⁶⁹ Por. E. Rott-Pietrzyk: *The Significance of Trust and Reasonable Expectations in Commercial Contracts (From The Perspective of Polish Law, with Some References to Chinese Law and Culture)* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 127–158; M. Pohl-Michałek: *The Remaining Chinese State Reservation under the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 183–198; Yu Jun: *Contextual Relations Between Basic Principles of the Civil Law* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 81–110.

⁷⁰ Shangjun [hanzi: 商君, pinyin: Shāng jūn]: *Księgi Shangjun*, tłumaczone również jako *Księgi Pana na Shangu* [hanzi: 商君书, pinyin: Shāng jūn shū] (na:) QuexueNet [hanzi: 劝学网, pinyin: Quàn xué wǎng], http://www.quanxue.cn/CT_FaJia/ShangJunIndex.html, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁷¹ Lihong Zhang: *The Codification of Civil Law in China: History, current situation and prospective* (w:) *Civil Code of the Republic of China — Studium Iuris*, Milan 2004, s. 896–897.

⁷² *Ibidem*, s. 897–898.

⁷³ *Ibidem*, s. 898–899.

zi: 大清律例, pinyin: Dà qīng lǜ lì⁷⁴. Chociaż projekt ten nigdy nie został formalnie uchwalony, to niektóre sądy zostały upoważnione przez cesarską administrację do orzekania na podstawie zasad ogólnych w nim wyrażonych. Posłużył on również kodyfikatorom odpowiedzialnym za przygotowanie projektu kodeksu cywilnego Republiki Chińskiej, który został uchwalony i promulgowany w 1929 r.⁷⁵, a do dzisiaj zresztą obowiązuje na obszarze Tajwanu, z ostatnimi zmianami wprowadzonymi w czerwcu roku 2019⁷⁶. Na wspomnianą regulację dość duży wpływ miały niemiecki Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) oraz szwajcarskie prawo zobowiązań z 1911 r.⁷⁷

Po upadków rządu Kuomintangu i proklamowaniu Chińskiej Republiki Ludowej w 1949 r., władze zdecydowały się na uchylene większości aktów normatywnych uchwalonych w okresie Republiki Chińskiej, w wyniku czego uchylony został również kodeks cywilny z 1929 r., a odbyło się to bez jednoczesnego uchwalenia aktu normatywnego o szerokim zakresie regulacji prawa prywatnego. Pierwsza próba ponownej unifikacji norm regulujących stosunki cywilnoprawne nastąpiła w 1954 r., druga w 1962 r. Próby te nie zakończyły się jednak uchwaleniem nowego kodeksu cywilnego, a rewolucja kulturalna zatrzymała prace nad kolejnymi projektami. Ponowna potrzeba uchwalenia kompleksowego aktu prawnego z zakresu prawa cywilnego pojawiła się w 1979 r., wraz z nadejściem reform gospodarczych Deng Xiaopinga⁷⁸. Otwarcie Chin w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku zbiegło się w czasie z rozpoczęciem długiego procesu wypracowywania konsensusu co do tego, jaką systematykę powinien przyjąć nowy chiński kodeks cywilny i jakie naczelnne wartości powinny stanowić jego fundamentalną podstawę aksjologiczną. Pierwszym przełomowym osiągnięciem w zakresie regulacji chińskiego prawa cywilnego było uchwalenie Zasad ogólnych prawa cywilnego [hanzi: 中华人民共和国民法通则, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnfǎ tōngzé] w 1986 r.⁷⁹ Wspomniana ustawa zawierała regulacje najistotniejszych instytucji prawa cywilnego (dość naturalne wydaje się tutaj porównanie z częścią ogólną polskiego kodeksu cywilnego, chińska ustawa jednak — z uwagi na funkcję, jaką

⁷⁴ Por. Kodeks dynastii Qing [hanzi: 大清律例, pinyin: Dà qīng lǜ lì] (na:) Księgarnia Zihua [hanzi: 中国哲学书店子化计划, pinyin: Zhōngguó zhéxué shūdiàn zǐ huà jìhuà], <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=602607&remap=gb>, Pekin 2006 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁷⁵ Lihong Zhang: *The Codification of Civil Law in China...*, *op. cit.*, s. 899.

⁷⁶ Ministerstwo Sprawiedliwości [hanzi: 法務部, pinyin: Fǎwù bù]: *Civil Code — Legislative History — Laws & Regulations Database of The Republic of China* (na:) Laws & Regulations Database of the Republic of China, <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawHistory.aspx?pcode=B0000001>, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁷⁷ Lihong Zhang: *The Latest Developments in the Codification of Chinese Civil Law*, *Tulane Law Review* 2008–2009, Vol. 83, s. 1006–1024.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Ustawa z dnia 1 stycznia 1987 r. — Zasady ogólne prawa cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国民法通则, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnfǎ tōngzé] (na:) Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 中国人大网, pinyin: Zhōngguó réndà wǎng], http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/06/content_4470.htm (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

pełniła — swoim zakresem regulacji była szersza od polskiego odpowiednika⁸⁰. Choć sam akt miał stanowić tylko tymczasowe prawodawstwo przed uchwaleniem właściwego kodeksu cywilnego, to proces kodyfikacyjny trwał blisko 40 lat. Przez ten okres podstawowe instytucje prawa cywilnego regulowane były we wspomnianej już ustawie o zasadach ogólnych, a w pozostałym zakresie stosunki cywilnoprawne zostały ujęte w odrębnych ustawach. Między rokiem 1980 a 2020 uchwalone zostało między innymi prawo małżeńskie z 1980 r.⁸¹, prawo zobowiązań z 1999 r.⁸² czy prawo rzeczowe z 2007 r.⁸³ Wraz z uchwalaniem kolejnych ustaw z zakresu prawa cywilnego w gronach akademickich i rządowych toczyła się nieprzerwanie dyskusja o kształcie nowego chińskiego kodeksu cywilnego⁸⁴.

Zarówno przedstawiciele doktryny, jak i rządowych ekspertów podzielili się w tym czasie na grupy, które optowały za nadaniem projektowi kodeksu cywilnego pewnego szczególnego — w ich opinii doskonalszego — rysu systematycznego. Profesor Liang Huixing był zwolennikiem oparcia projektu na reżimie Bürgerliches Gesetzbuch i dorobku niemieckiej doktryny. Był on również zwolennikiem wprowadzenia do kodeksu kazuistycznych regulacji, co miało stanowić remedium na słabo wykształconą kadrę sędziowską. Z kolei prof. Jiang Ping prezentował pragmatyczne podejście do kodyfikacji. Jego zdaniem projektowany kodeks miał stanowić syntetyczne ujęcie najistotniejszych zasad i instytucji. Natomiast prof. Wang Liming optował za oparciem się na dorobku pandektystyki i za przyjęciem tradycyjnej systematyki kodeksowej. Był on również zwolennikiem wprowadzenia osobnej części regulującej tzw. prawa osobiste [hanzi: 人格权, pinyin: réngé quán]⁸⁵. Spory co do systematyki i treści kodeksu cywilnego toczyły się nieprzerwanie od początku XXI w. Ostateczny rezultat stanowi wyraz kompromisu między różnymi stanowiskami. Przyjęty kodeks cywilny dzieli się na siedem ksiąg [hanzi: 编, pinyin: biān]⁸⁶, tj.: część ogólną [hanzi: 总则, pinyin: zǒngzé], prawo rzeczowe [hanzi:

⁸⁰ Przetłumaczony tekst ustawy dostępny jest na stronie Ministerstwa Handlu ChRL, <http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200211/20021100049916.shtml> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

⁸¹ Ustawa z dnia 9 września 1980 r. — Prawo małżeńskie Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国婚姻法, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó hūnyīnfǎ] (na: Ministerstwo Spraw Cywilnych Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国民政部, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó mǐnzhèng bù], <http://www.mca.gov.cn/article/gk/fg/shsw/201507/20150715849152.shtml> (dostęp: 7 stycznia 2022 r.).

⁸² Ustawa z dnia 10 października 1999 r. — Prawo zobowiązań Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国合同法, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó hétóng fǎ] (na: Rada Państwa Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国国务院, pinyin: Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó Guówùyuàn], http://www.gov.cn/banshi/2005-07/11/content_13695.htm (dostęp: 7 stycznia 2022 r.).

⁸³ Ustawa z dnia 3 marca 2007 r. — Prawo rzeczowe Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国物权法, pinyin: Zhōnghuá rénmín gònghéguó wùquánfǎ] (na: Rada Państwa Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国国务院, pinyin: Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó Guówùyuàn], http://www.gov.cn/flfg/2007-03/19/content_554452.htm (dostęp: 7 stycznia 2022 r.).

⁸⁴ Lihong Zhang: *The Latest Developments in the Codification...*, *op. cit.*

⁸⁵ *Ibidem.*

⁸⁶ Podczas tłumaczenia systematyki kodeksu cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej zastosowałem terminologię i nazewnictwo stosowane przez polskiego ustawodawcę. Nie wpływa to bowiem na interpretację i rozumienie

物权, pinyin: wù quán], prawo zobowiązań [hanzi: 合同, pinyin: hétóng], prawa osobiste [hanzi: 人格权, pinyin: réngé quán], prawo rodzinne [hanzi: 婚姻家庭, pinyin: Hūnyīn jiātíng], prawo spadkowe [hanzi: 继承, pinyin: Jìchéng] i prawo odpowiedzialności deliktowej [hanzi: 侵权责任, pinyin: Qīnquán zérèn]. Jednostką podrzędną księgi jest tytuł [hanzi: 分编, pinyin: Fēn biān]. Księgi (lub tytuły) podzielone są na działy [hanzi: 章, pinyin: zhāng], które następnie podzielone są na rozdziały [hanzi: 节, pinyin: jié]. W przypadku analizowanej umowy faktoringu uregulowana ona została w dziale XVI zatytułowanym „Kontrakt faktoringowy” [hanzi: 第十六章 — 保理合同, pinyin: Dì shíliù zhāng — bǎo lǐ hétóng]. Dział ten zamieszczony jest w tytule II regulującym umowy nazwane [hanzi: 第二分编 — 典型合同, pinyin: Dì èr fēn biān — diǎnxíng hétóng].

Jak wynika z przedstawionej powyżej systematyki przyjętej przez ustawodawcę, chiński kodeks cywilny jest wyrazem kompromisu między różnymi tradycjami prawnymi i różnymi podejściami do problematyki kodyfikacji, które wykształciły się na przełomie wieków. Jest on również wyrazem wypracowania koncepcji typowo chińskich, jak chociażby prawa osobiste, które — zgodnie z materiałami legislacyjnymi — miały być wyrazem postępu i zaawansowania chińskich nauk prawnych i rozpocząć nową tendencję legislacyjną, zapewniając przy tym również skuteczną ochronę prawom uznanym za podstawowe dla obywateli Chińskiej Republiki Ludowej⁸⁷. Oprócz wspomnianych praw osobistych warto zwrócić uwagę na bardzo specyficzną systematykę gałęzi prawa zobowiązań — otóż oddzielnie zostało uregulowane zarówno prawo umów (wraz z podstawowymi zasadami kontraktowania), jak i prawo odpowiedzialności deliktowej (które zostało uregulowane na samym końcu kodeksu).

Na obecnym etapie trudno przewidzieć, jakie dalekosiężne skutki dla procesów kodyfikacyjnych będzie miało uchwalenie chińskiego kodeksu cywilnego. Moim zdaniem uchwalenie analizowanego kodeksu cywilnego pomimo licznych opinii formułowanych w Chinach, opowiadających się za brakiem potrzeby jednolitej kodyfikacji⁸⁸, może stanowić przykład tego, że nawet przy zaawansowaniu dzisiejszych stosunków społecznych, akt podstawowy w zakresie prawa prywatnego, normujący najbardziej istotne instytucje dla obrotu gospodarczego, jest wciąż pożądanym i służyć może za kamień milowy budowy spójnego systemu. Za nietrafiony przy tym należałoby uznać pogląd, zgodnie z którym kompleksową kodyfikację można zastąpić ustawami szczególnymi. Taki zresztą pogląd nie przekonał chińskiego legislatora. Wydaje się również, że prace legislacyjne nad jednym

przepisów ustawy, a pomocą może polskiemu czytelnikowi zrozumieć systematykę zastosowaną przez chińskiego ustawodawcę.

⁸⁷ Na temat praw osobistych w chińskim kodeksie cywilnym powstała na WPiA UŚ praca magisterska — F.S. Zoll: *Personality Rights in the New Civil Code of the People's Republic of China: a study with comparative remarks*, (niepubl.), Katowice 2020.

⁸⁸ Lihong Zhang: *The Latest Developments in the Codification...*, *op. cit.*, s. 1015–1024.

z najbardziej fundamentalnych aktów prawnych, jakim niewątpliwie jest kodeks cywilny, cieszą się dużo większym zainteresowaniem społecznym niż prace nad ustawami szczególnymi. Chociaż te ostatnie w skutkach prawnych mogą być bardzo zbliżone, to jednak nie przemawiają do *imaginarium* opinii publicznej w tym samym stopniu co ustawa tradycyjnie nazwana kodyfikacją. Wskazywać może na to nie tylko liczba wniosków złożonych podczas konsultacji publicznych (przywołane już wcześniej 900 tysięcy), lecz także wzmożone zainteresowanie mediów publicznych — zarówno tych chińskich, jak i zachodnich⁸⁹. Chiński kodeks cywilny jest również dziełem niezwykle interesującym z innego względu — zawiera on wiele umów nazwanych, które są nieznanym innym systemom prawnym albo nie występują w tych systemach jako umowy nazwane. Za wzorce normatywne warte uwagi należy uznać chociażby „kontrakt technologiczny” [hanzi: 技术合同, pinyin: jìshù hétóng]⁹⁰ czy właśnie omawianą tutaj umowę faktoringową [hanzi: 保理合同, pinyin: bǎo lǐ hétóng].

4.2. *RATIO LEGIS* WPROWADZENIA UMOWY FAKTORINGU DO KODEKSU CYWILNEGO

Przed uchwaleniem kodeksu cywilnego, prawo zobowiązań regulowała ustawa z 1993 r. — Prawo umów. Chociaż podstawowa systematyka tej ustawy, jak i nawet niektóre jej fragmenty zostały bezpośrednio przeniesione do kodeksu cywilnego, to nie wyróżniała ona umowy faktoringu jako umowy typowej. Również na początkowym etapie prac nad właściwą kodyfikacją legislator chiński nie wyróżniał umowy faktoringu jako umowy nazwanej. Wzorzec normatywny tej umowy pierwszy raz został wprowadzony w projekcie kodeksu cywilnego z grudnia 2018 r.⁹¹

Zgodnie z dostępnymi materiałami legislacyjnymi za zdefiniowaniem umowy faktoringu w powstającej kodyfikacji opowiadali się zarówno przedstawiciele właś-

⁸⁹ Keith Zhai, G. Crossley, Yew Lun Tian: *China set to implement its first civil code, as private investment slows* (na: Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-china-parliament-civil-code-idUSKBN22X0TC>, Reuters 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.); S. Tone: *China Has a Civil Code Now. What Does That Mean?* (na: Sixth Tone, <https://www.sixthtone.com/news/1005715/china-has-a-civil-code-now.-what-does-that-mean%253F>, Sixth Tone 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.); Liu Xiu: *China's upcoming NPC session likely to be held via video conference: observer* (na: Global Times, <https://www.globaltimes.cn/content/1186470.shtml>, Global Times 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.)).

⁹⁰ Na temat umów o transfer technologii wyróżnionych w chińskim kodeksie cywilnym powstała na WPiA UŚ praca magisterska P. Wowry: *Umowy o transfer technologii w prawie chińskim de lege lata (wnioski de lege ferenda w odniesieniu do prawa polskiego)* (niepubl.), Katowice 2020.

⁹¹ Drugi projekt rewizyjny kodeksu cywilnego — prawa zobowiązań, raport Komisji Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych w sprawie rewizji projektu Kodeksu cywilnego — prawa zobowiązań [hanzi: 民法典合同编(草案)(二次审议稿), pinyin: mǐnfǎ diǎn hétóng biān (cǎo'àn) (èr cì shěnyì gǎo)], Komisja Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 全中国人民代表大会宪法和法律委员会, pinyin: Quán zhōng rénmín dàibiào huì xiànfǎ hé fǎlǜ wěiyuánhui], Pekin 2018.

ciwych organów władz państwowych [hanzi: 中央有关部门, pinyin: zhōngyāng yōuguān bùmén], organizacje pożytku publicznego [hanzi: 社会公众, pinyin: shèhuì gōngzhòng], jak i legislatorzy działający w ramach Komisji Konstytucyjnej i Legislacyjnej Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 全中人民代表会宪法和法律委员会, pinyin: zhōng rénmin dàibiào huì xiànfǎ hé fǎlǔ wěiyuánhui]⁹².

Uzasadnieniem wprowadzenia wzorca normatywnego był między innymi dynamiczny rozwój sektora usług faktoringowych oraz jego doniosłe znaczenie dla gospodarki krajowej. Członkowie gremiów legislacyjnych wyraźnie zaznaczają, że usługi faktoringowe ułatwiają utrzymanie płynności finansowej podmiotom sektora MŚP [hanzi: 中小型企业, pinyin: zhōng xiǎoxíng qǐyè]. Komisja jednak zauważyła, że na tle umów faktoringowych pojawia się wiele sporów związanych z wykonywaniem zobowiązań wzajemnych, dlatego też konieczne było odpowiednie uregulowanie tego stosunku umownego jako typowego w nowym kodeksie cywilnym⁹³. Wprowadzenie szczegółowej regulacji jako remedium na dostrzeżone problemy i sytuacje konfliktowe jest częściowo uwarunkowane specyfiką współczesnego chińskiego systemu prawnego⁹⁴. Komisja jednak zauważyła, że wprowadzenie regulacji faktoringu może ujednoczyć aktualną praktykę kontraktową przedsiębiorstw faktoringowych. Wprowadzenie wzorca normatywnego umowy faktoringu może również zachęcić podmioty sektora MŚP do korzystania z tej metody pozyskania środków finansowych, często znacznie korzystniejszej pod względem ekonomicznym od pożyczek i kredytów oferowanych przez instytucje finansowe⁹⁵.

W kontekście analizowanej problematyki należy zwrócić szczególną uwagę na dążenie do ujednoczenia oraz popularyzacji umów faktoringowych. Na wstępie tego artykułu postawiona została teza, zgodnie z którą kodeksowe uregulowanie umowy empirycznej jest dobrą metodą jej popularyzacji oraz zachęcania podmiotów stosunków gospodarczych do sięgania po jej wykorzystanie. Nie oznacza to oczywiście, że jest to warunek konieczny do upowszechnienia występowania tej umowy w praktyce. Podzielam jednak zdanie Komisji, że niewątpliwie stanowi to element, który może być pomocny także przy upowszechnianiu danej instytucji prawnej, co w konsekwencji prowadzi do częstszego jej wykorzystywania zamiast innych instytucji, które pełnią podobne funkcje. Co więcej, ustawodawca ma możliwość

⁹² Raport Komisji Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych w sprawie rewizji projektu Kodeksu cywilnego — prawa zobowiązań [hanzi: 全中人民代表会宪法和法律委员会关于《民法典合同编（草案）》修改情况的汇报, pinyin: Quán zhōng rénmin dàibiào huì xiànfǎ hé fǎlǔ wěiyuánhui guānyú “mínfǎ diǎn hétóng biān (cǎo'àn)” xiūgǎi qíngkuàng de huìbào], Komisja Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych [hanzi: 全中人民代表会宪法和法律委员会, pinyin: Quán zhōng rénmin dàibiào huì xiànfǎ hé fǎlǔ wěiyuánhui], Pekin 2018.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ Por. J.E.H. Limmer: *China's “New Common Law”: Using China's guiding cases to understand how to do business in the People's Republic of China*, Willamette Journal of International Law and Dispute Resolution, Salem 2013, t. 21, nr 2.

⁹⁵ Raport Komisji Konstytucji i Prawa Ogólnochińskiego Zgromadzenia..., *op. cit.*

nadania regulowanej umowie pożądanego kształtu z uwzględnieniem praktyki gospodarczej. Wprowadzenie normatywnego wzorca umowy faktoringu może zatem z jednej strony wpływać na pożądaną (preferowaną przez ustawodawcę) kształt tej umowy, a z drugiej, uwzględniać potrzeby praktyki, co czyni przyjęte przepisy funkcjonalnymi.

4.3. TŁUMACZENIE PRZEPISÓW CHIŃSKIEGO KODEKSU CYWILNEGO

Przepisy dotyczące faktoringu zostały umieszczone w dziale XVI chińskiego kodeksu cywilnego. Zgodnie z art. 769 [hanzi: 第七百六十九条, pinyin: Dì qībǎi liùshíjiǔ tiáo], w zakresie nieuregulowanym przepisami tego działu, do praw i obowiązków (wynikających z umowy faktoringu) stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału VI dotyczące przeniesienia wierzytelności [hanzi: 本章没有规定的, 适用本编第六章债权转让的有关规定, pinyin: Běnzhāng méiyǒu guīdìng de, shìyòng běn biān dì liù zhāng zhàiquán zhuǎnràng de yǒuguān guīdìng].

Wspomniany już rozdział VI reguluje zmianę umowy oraz przeniesienie wierzytelności [hanzi: 合同的变更和转让, pinyin: Hétóng de biàngēng hé zhuǎnràng]. Dodatkowo, w tej jednostce redakcyjnej znalazły się regulacje dotyczące zmiany dłużnika oraz kumulatywnego przystąpienia do długu⁹⁶. Na potrzeby tego artykułu dokonałem również przekładu przepisów dotyczących przelewu wierzytelności zamieszczonych w rozdziale VI kodeksu cywilnego. Przepisy te, zgodnie z dyspozycją wcześniej przytoczonego art. 769 kodeksu cywilnego, będą mogły znaleźć zastosowanie wraz z odpowiednimi przepisami regulującymi umowę faktoringu. Zapoznanie się z takim zakresem regulacji powinno umożliwić czytelnikowi prawidłowe zrozumienie podstaw prawnych dotyczących zawierania i wykonywania umowy faktoringu według ustawowego wzorca przyjętego w chińskim kodeksie cywilnym. Oczywiście, zależnie od danego stanu faktycznego — zastosowanie mogą znaleźć również inne normy prawne — w tym postanowienia części ogólnej kodeksu cywilnego czy regulacje o charakterze administracyjnym.

W kontekście tłumaczenia chińskich przepisów o faktoringu warto dodać, że przekład z chińskiego jest sporym wyzwaniem. Z jednej strony bowiem należy zadbać o to, aby przepisy były zrozumiałe dla czytelnika polskiego (z założenia prawnika), z drugiej zaś, należy zachować w miarę możliwości ich oryginalne brzmienie oraz stylistykę. Będąc świadomy tego, że uważny czytelnik może zechcieć zweryfikować tłumaczenie przedstawionych przepisów (choćby w celu wyrobienia sobie własnego zdania o ich możliwej interpretacji), warto zwrócić szczególną uwagę na dostępną na stronach rządowych anglojęzyczną wersję tłumaczenia chiń-

⁹⁶ Por. art. 551–556 k.c. ChRL.

skiego kodeksu cywilnego⁹⁷. Zgodnie z zastrzeżeniami umieszczonymi na stronie rządowej wersja ta powinna być używana wyłącznie jako potencjalny punkt odniesienia — jest to jednak wartościowy materiał dodatkowy mogący wspomóc czytelników nieposługujących się biegle językiem chińskim.

Przedstawione na końcu niniejszego artykułu polskie tłumaczenie nieznacznie różni się od prezentowanej powyżej anglojęzycznej wersji. Przede wszystkim autorskie tłumaczenie bazuje na założeniu, że przekład z języka chińskiego nierzadko wymaga posiłkowania się dostępnymi wskazówkami kontekstowymi w szerszym zakresie, niż ma to miejsce na przykład w przypadku przekładu z języka angielskiego czy francuskiego. Posiłkując się tutaj przykładem, można zważyć chociażby na art. 764, zgodnie z którym zawiadamiając faktoranta, faktor powinien przedstawić „niezbędne dowody”. W kontekście przywołanego pojawia się pytanie: na potwierdzenie jakich zdarzeń dowody te powinny być przedstawione? Odnieść można wrażenie, że oryginalny tekst ustawy tego nie precyzuje — posługując się jednak pewnymi niepisаныmi zasadami przekładu tekstu z języka chińskiego, można dojść do wniosku, że powyższe dowody powinny potwierdzać fakt zawarcia umowy faktoringu. Oczywiście jest to w pewien sposób uznaniowy proces, z którym nie wszyscy czytelnicy muszą się koniecznie zgodzić, dlatego też angielska wersja powinna być pomocna przy wyprowadzaniu własnych wniosków dotyczących tłumaczonego tekstu.

4.4. UWAGI ODNOSZĄCE SIĘ DO PRZEPISÓW I MATERIAŁÓW LEGISLACYJNYCH

Ustawodawca chiński zdecydował się na regulację syntetyczną, w sposób ogólny ujmującą najistotniejsze elementy stosunku faktoringowego. Na uwagę zasługuje definicja umowy faktoringu. Obejmuje ona wiele elementów, które są uznawane w literaturze jako charakterystyczne dla umowy faktoringu. Definicja ta jest szeroka, obejmuje zatem różne empiryczne typy i podtypy umowy faktoringu. W pierwszej kolejności wyróżniono w niej świadczenie faktoranta (przeniesienie wierzytelności na rzecz faktora). W stosunku zaś do faktora katalog możliwych świadczeń jest otwarty, a ustawodawca tylko przykładowo wymienia: zapewnienie odpowiedniego finansowania, administrowanie należnymi wierzytelnościami, windykację wierzytelności czy zapewnienie gwarancji wypłacalności dłużnika. Tak skonstruowana umowa faktoringu z jednej strony wyróżnia przeniesienie wierzytelności jako element przedmiotowy istotny dla umowy faktoringu, z drugiej zaś ustawodawca tylko przykładowo wylicza świadczenia składające się na stosunek

⁹⁷ Wersja taka dostępna jest pod adresem: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c23934/202012/f627aa3a4651475db936899d69419d1e/files/47c16489e186437eab3244495cb47d66.pdf>.

faktoringu. W stosunku zaś do wierzytelności, której przeniesienie jest elementem konstytutywnym stosunku faktoringu według chińskiego kodeksu cywilnego, ustawodawca na równi z istniejącą wierzytelnością wyróżnia wierzytelność przyszłą. Nie rozwiązuje to oczywiście problemu z samym pojęciem wierzytelności przyszłej. Ta kwestia została jednak pozostawiona w gestii sądownictwa i doktryny.

Naturalnym dopełnieniem art. 761 jest art. 762 k.c., normujący elementy, które powinna obejmować umowa faktoringu. Na uwagę zasługuje drugie zdanie omawianego przepisu, w myśl którego umowa powinna być zawarta na piśmie [hanzi: 保理合同应当采用书面形式, pinyin: Bǎo lǐ hétóng yīngdāng cǎiyòng shūmiàn xíngshì]. Należy zwrócić uwagę na bardzo elastyczną definicję formy pisemnej przyjętą w nowym chińskim kodeksie cywilnym. Zgodnie bowiem z art. 469 k.c. formę pisemną stanowią dowolne środki utrwalania zawartego na nich przekazu pisemnego, w tym między innymi umowa (pisemna), list, telegram, telefaks czy faks [hanzi: 书面形式是合同书、信件、电报、电传、传真等可以有形地表现所载内容的形式, pinyin: Shūmiàn xíngshì shì hétóng shū, xìnjiàn, diànbào, diàn chuán, chuánzhēn děng kěyǐ yǒuxíng dì biǎoxiàn suǒ zài nèiróng de xíngshì]. Za spełniające wymogi formy pisemnej uważa się również wszelkiego rodzaju wiadomości przekazywane za pośrednictwem elektronicznych środków porozumiewania się na odległość, jeżeli tylko pozwalają na utrwalenie i swobodny dostęp do oświadczenia woli [hanzi: 以电子数据交换, 电子邮件等方式能够有形地表现所载内容, 并可以随时调取查用的数据电文, 视为书面形式, pinyin: yǐ diànzǐ shùjù jiāohuàn, diànzǐ yóujiàn děng fāngshì nénggòu yǒuxíng dì biǎoxiàn suǒ zài nèiróng, bìng kěyǐ suǐshí diào qǔ chá yòng de shùjù diǎnwén, shì wéi shūmiàn xíngshì]. Tak liberalne zdefiniowanie formy pisemnej pozwala na efektywne zawieranie drobnych umów przez aplikacje internetowe i platformy e-commerce, które w Chinach cieszą się wyjątkową popularnością, tak samo zresztą jak płatności elektroniczne (w szczególności za pośrednictwem WeChat)⁹⁸.

Oprócz art. 761 i art. 762 chińskiego k.c. należy zwrócić uwagę na art. 766 i art. 767. Artykuły te definiują odpowiednio — faktoring z prawem regresu i bez prawa regresu, uzupełniając tym samym definicję z art. 761. Stanowi to niewątpliwie efektywne rozwiązanie redakcyjne. Do kodeksu cywilnego zostaje bowiem wprowadzona klarowna, lecz przy tym szeroka definicja umowy faktoringu. Poszczególne podtypy umowy faktoringu zostają zaś ujęte w osobnych jednostkach redakcyjnych, oddzielnie od podstawowej definicji tej umowy. Należy jednak poddać analizie konieczność wprowadzenia tej regulacji. Po pierwsze bowiem — przyjęcie gwarancji wypłacalności dłużnika jest jednym z możliwych świadczeń faktora w ramach definicji faktoringu z art. 761 chińskiego k.c. Po drugie, jak zostało już stwierdzone, definicja faktoringu została skonstruowana w taki sposób, że nie wy-

⁹⁸ Hellenic Shipping News Worldwide: *Why is China moving to digital RMB?* (na:) Hellenic Shipping News Worldwide, Hellenic Shipping News, 2020, <https://www.hellenicshippingnews.com/why-is-china-moving-to-digital-rmb/> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

łącza ona zastosowania przepisów chińskiego kodeksu cywilnego do wszelkiego rodzaju podtypów umów faktoringowych. Po trzecie zaś, podział na faktoring regresowy i bezregresowy jest tylko jednym z wielu podziałów wprowadzonych przez doktrynę na podstawie obserwacji praktyki. W doktrynie wyróżnia się chociażby faktoring zaliczkowy i faktoring wymagalnościowy, faktoring tajny i faktoring jawny czy faktoring pośredni i faktoring bezpośredni⁹⁹. Niezrozumiałe jest więc, dlaczego akurat wyłącznie faktoring właściwy i niewłaściwy znalazły odzwierciedlenie w chińskiej regulacji. Analizowany zabieg ma niewątpliwie charakter porządkowy i polega na wyszczególnieniu dwóch wybranych przez ustawodawcę podtypów empirycznych umowy faktoringu. Niestety, dostępne publicznie materiały legislacyjne nie zawierają *ratio legis* wprowadzenia omawianego tutaj rozwiązania. W przypadku konstruowania wzorca normatywnego umowy faktoringu w polskim kodeksie cywilnym warto również rozważyć zdefiniowanie innych podtypów analizowanej umowy (w tym już wcześniej przytoczonego faktoringu tajnego czy faktoringu pośredniego).

W kontekście sygnalizowanych wcześniej problemów występujących w praktyce godne uwagi są art. 763 chińskiego k.c. — regulujący skutki upozorowania pomiędzy dłużnikiem a wierzycielem przeniesienia wierzytelności następnie objętych umową faktoringową oraz art. 768, który normuje wielokrotne zawarcie umowy obejmującej tę samą wierzytelność.

Wprowadzenie pierwszego z artykułów jest zasadniczo zrozumiałe. Problem podrabiania dokumentów w Chinach jest szeroko komentowany — zarówno przez media zagraniczne¹⁰⁰, jak i media wewnętrzne¹⁰¹, zaś brak jest odpowiedniego przepisu w części regulującej przeniesienie wierzytelności. Regulacja taka, w kontekście umowy faktoringu, z jednej strony działa odstrasżająco, z drugiej zaś niweluje negatywne skutki tego zjawiska w profesjonalnym obrocie gospodarczym oraz zwiększa pewność prawną.

Znacznie bardziej skomplikowana jest regulacja przyjęta w art. 768 chińskiego k.c., który obejmuje przypadek wielokrotnego przeniesienia tej samej wierzytelności. Ustawodawca chiński wprowadza bowiem kilka kryteriów, zależnych od rodzaju wierzytelności oraz zachowania się faktora. Zasadniczym kryterium decydującym o nabyciu tej wierzytelności jest data wpisu do rejestru [hanzi: 登记时间的先后顺序, pinyin: dēngjì shíjiān de xiānhòu shùnxù]. Dopiero w sytuacji, gdy brak wpisu do rejestru, decydująca jest data powiadomienia dłużnika o przeniesieniu wierzytelności. Jeżeli brak jest zarówno odpowiedniego wpisu do rejestru, jak

⁹⁹ W. Kocot: *Umowa faktoringu...*, *op. cit.*

¹⁰⁰ A. Wodecki: *Chinese trademark office found to have forged documents* (na: Intellectual Property Magazine 2020, <https://www.intellectualpropertymagazine.com/world/china/chinese-trademark-office-found-to-have-forged-documents--1.htm> (dostęp: 22 lutego 2021 r.)).

¹⁰¹ Zhang Xinyuan: *Fake it to make it* (na: Global Times, <https://www.globaltimes.cn/content/1072300.shtml>, Global Times 2017 (dostęp: 22 lutego 2021 r.)).

i powiadomienia dłużnika o przelewie wierzytelności, wierzytelność nabywana jest w proporcji do udzielonego finansowania faktoringowego lub przekazanego wynagrodzenia za usługi.

4.5. CHIŃSKA REGULACJA FAKTORINGU NA TLE KOMPARATYSTYCZNYM

Chińska regulacja faktoringu została zawarta w dziewięciu artykułach normujących najbardziej fundamentalne — z punktu widzenia legislatora — sprawy związane z zawieraniem i wykonywaniem umowy faktoringu. Podkreślenia wymaga fakt, że chiński legislator podczas prac nad kodyfikacją kierował się potrzebą rozwiązania trudności występujących w praktyce sektora faktoringowego na terenie Chińskiej Republiki Ludowej. W związku z tym tylko na tle tego systemu prawnego można ocenić jej integralność oraz uszczegółowienie w stosunku do pozostałych przepisów zamieszczonych w kodeksie cywilnym ChRL¹⁰². Nie podejmuję się więc w tym miejscu i na tym etapie oceny tej regulacji w kontekście systemowym. Wydaje się jednak, że już samo deskryptywne przedstawienie regulacji dotyczącej umowy faktoringu wraz z krótkim zarysem historycznym jest wartościowe — chociażby z tego powodu, że — jak wspomniano na wstępie — brak jakichkolwiek opracowań w polskim piśmiennictwie w tym zakresie. Sygnalizacja i przedstawienie regulacji odnoszącej się do faktoringu mogą stanowić wkład do prac dla innych autorów prowadzących badania prawnoporównawcze, a zajmujących się faktoringiem w szczególności.

Celem tego artykułu — poza deskryptywnym przedstawieniem historii kodyfikacji w Chinach na przestrzeni wieków oraz kształtu regulacji umowy faktoringu wprowadzonej do najnowszej chińskiej kodyfikacji z zakresu prawa cywilnego — było również wznowienie dyskusji na temat potrzeby wprowadzenia wzorca normatywnego faktoringu do polskiego kodeksu cywilnego. Na wstępie zostały więc omówione niektóre z problemów identyfikowane w polskiej doktrynie, a wynikające z braku takiego wzorca w rodzimym systemie normatywnym. Postawiona została także hipoteza, że niektóre rozwiązania w chińskim kodeksie cywilnym dotyczące faktoringu mogłyby zostać wykorzystane przez polskiego prawodawcę jako wzorzec czy choćby inspiracja do wprowadzenia rozwiązań normatywnych w polskim kodeksie cywilnym.

¹⁰² Wartościowy opis niektórych spraw sądowych związanych z trudnościami interpretacyjnymi na tle poprzedniego stanu prawnego można znaleźć chociażby w: Liu Jianhua [hanzi: 刘建华, pinyin: Liújiànhuá]: *Siedem skutków wprowadzenia regulacji faktoringu w Kodeksie cywilnym Chińskiej Republiki Ludowej* [hanzi: 《民法典》关于保理合同的规定对保理业务的七大影响, pinyin: “Mínfǎ diǎn” guānyú bǎo lǐ hétóng de guīdìng duì bǎo lǐ yèwù de qī dà yǐngxiǎng] (na:) Sohu.com, https://www.sohu.com/a/434379266_740841 (dostęp: 9 stycznia 2022 r.).

Elementem wartościowym z punktu widzenia komparatystyki legislacyjnej jest niewątpliwie definicja faktoringu zawarta w art. 761 — zwięzła, syntetyczna, wyróżniająca przeniesienie wierzytelności jako świadczenie charakterystyczne dla umowy faktoringu. Definicja umowy faktoringu w chińskim kodeksie cywilnym ma ogólny charakter, nie ograniczając w tym względzie swobody kontraktowej stron dotyczącej powołania do życia tej właśnie umowy. Za *essentialia negotii* uznane zostało przeniesienie wierzytelności faktora w zamian za dostarczenie faktorantowi ustalanych środków finansowych. Sama zapłata za przeniesienie wierzytelności zdefiniowana została jako „finansowanie faktoringowe”. Należy także wyróżnić bezpośrednie objęcie zakresem normatywnym umowy faktoringu wierzytelności przyszłych. Niewątpliwie dobrym zabiegiem legislacyjnym było odejście od definicji faktoringu międzynarodowego zawartej w konwencji ottawskiej z 1988 r.¹⁰³ Niektóre z systemów prawnych, normując faktoring jako umowę nazwaną, posłużyły się tym wzorcem; przykład może stanowić tutaj chociażby kodeks cywilny Federacji Rosyjskiej z 1994 r.¹⁰⁴ Chociaż przedmiotem samej definicji jest faktoring międzynarodowy, to jej złożona, dwustopniowa struktura nie ułatwia interpretacji przepisów. Koronnym argumentem na potwierdzenie tej tezy może być fakt, że o przedmiotowym i temporalnym zakresie zastosowania konwencji (który wynika z art. 1 w zw. z art. 2 i 3 konwencji) pisali zarówno autorzy zagraniczni¹⁰⁵, jak i autorzy polscy¹⁰⁶, każdorazowo dokonując wykładni dość skomplikowanej pod względem syntetycznym i semantycznym konstrukcji językowej zawartej w art. 1 konwencji.

We wstępie zostały zidentyfikowane także problemy związane ze stosowaniem polskich przepisów normujących cesję do przeniesienia wierzytelności na podstawie zawartej umowy faktoringu, w tym między innymi objęcia umową wierzytelności przyszłych, dokonania cesji globalnej oraz *pactum de non cedendo*. Problemy te zostały przytoczone jako argumenty na poparcie tezy, że brak jednolitego wzorca normatywnego umowy faktoringu w polskim porządku prawnym powoduje liczne problemy związane z odpowiednim stosowaniem przepisów do takich umów. Niezaprzeczalnie jednak autor za pomocą przyjętej metody badawczej starał się w chińskich przepisach odnaleźć możliwe remedium na zdiagnozowane problemy. Wydaje się jednak, że analizowana regulacja nie dostarcza tutaj gotowych do recepcji rozwiązań.

¹⁰³ Konwencja ottawska o faktoringu międzynarodowym z dnia 28 maja 1988 r., tekst konwencji przygotowany przez UNIDROIT (franc. Institut international pour l'unification du droit privé), <https://www.unidroit.org/instruments/factoring> (dostęp: 7 stycznia 2022 r.).

¹⁰⁴ Kodeks cywilny Federacji Rosyjskiej z dnia 21 października 1994 r. [Гражданский кодекс Российской Федерации — Принят Государственной Думой 21 октября 1994 года], Dz. U. z 2020 r. poz. 430-FZ, <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102033239> (dostęp: 7 stycznia 2022 r.).

¹⁰⁵ F. Ferrari: *The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring*, *The International Lawyer*, t. 31, nr 1, University Park 1997.

¹⁰⁶ A. Wowerka: *Umowa faktoringu w świetle konwencji ottawskiej o faktoringu międzynarodowym*, *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, Katowice 2009, nr 5.

Jednym z przytoczonych problemów była dopuszczalność przenaszalności wierzytelności przyszłych. Artykuł 761 *expressis verbis* dopuszcza możliwość przeniesienia takich wierzytelności. Zabieg ten niewątpliwie korzystnie wpłynie na jednolitość stosowania przepisów dotyczących faktoringu. Należy jednak zauważyć, że legislator chiński nie definiuje samego pojęcia wierzytelności przyszłych. Interpretacja tego pojęcia zostanie zapewne wypracowana przez judykaturę, na której stanowisko może mieć wpływ wykładnia doktryny. Samo zbiorcze ujęcie wierzytelności w definicji wzorca normatywnego faktoringu umożliwi zaś interpretację dopuszczającą cesję globalną *sensu largo*, to jest przeniesienie wszystkich wierzytelności dłużnika przysługujących mu wobec określonych kontrahentów, w tym wierzytelności przyszłych, z zastrzeżeniem, że będą one wyraźnie oznaczone lub oznaczony będzie chociaż stosunek prawny, z którego mogą wynikać. Inna rzecz, że praktyka stosowania tych przepisów może pójść w przeciwną stronę, ograniczając dopuszczalność cesji globalnej. Przydatność znajomości rozwiązań chińskich z perspektywy prawnoporównawczej i dyskusja nad nimi mogłaby przyczynić się również do szerszej akceptowalności cesji globalnej w faktoringu przez doktrynę, a może także przez judykaturę (w razie gdyby nie podążono za wzorcem chińskim na płaszczyźnie legislacyjnej na dalszym etapie namysłu nad potencjalnym wzorcem normatywnym faktoringu). Wydaje się jednak, że pewność obrotu można by zwiększyć poprzez chociaż ogólne odniesienie się do pojęcia wierzytelności przyszłych oraz generalne określenie desygnatów tego pojęcia — i w taki też sposób można by rozwiązać ewentualne konflikty interpretacyjne dotyczące dopuszczalności cesji globalnej w najszerszym znaczeniu. Jak bowiem zostało wcześniej przytoczone — większość przedstawicieli doktryny dopuszcza przenaszalność wierzytelności przyszłych — istnieją jednak zasadnicze spory co do granic temporalnych takiego zobowiązania, a konkretniej, na jakim stadium zaawansowania musi się znaleźć realizacja stanu faktycznego będącego podstawą przedmiotowej wierzytelności.

W stosunku do pozostałych problemów uwidaczniających się podczas analizy stosowania polskich przepisów regulujących cesję wierzytelności, w tym między innymi problematyki *pactum de non cedendo*, należy zauważyć, że regulacja chińska nie wprowadza gotowych do recepcji rozwiązań. Moim zdaniem wynika to z fundamentalnych różnic pomiędzy porównywanymi systemami prawnymi. Chińska regulacja wprowadza wiele rozwiązań szczególnych, których wprowadzenie motywowane było potrzebą rozwiązania problemów występujących w tym systemie prawnym. Część z tych problemów, jak chociażby nagminne podrabianie dokumentów handlowych, jest problemem natury lokalnej, dlatego też bezprzedmiotowe wydają się rozważania na temat potrzeby wprowadzenia podobnej regulacji do polskiego kodeksu cywilnego. Przepisy prawne zawarte w dziale XVI chińskiego kodeksu cywilnego (umowa faktoringu) zawierają również rozwiązania uregulowane w polskim kodeksie cywilnym przepisami dotyczącymi cesji wierzytelności. Przykładem jest chociażby kwestia ewentualnego niepoinformowania dłużnika

o dokonaniu przelewu oraz skutkach takiego zaniechania. Problematyka ta bowiem jest już przedmiotem regulacji art. 512 i 515 polskiego k.c. Jeśli chodzi o rozróżnienie pomiędzy faktoringiem regresowym i bezregresowym, warto rozważyć uregulowanie różnych podtypów umowy faktoringu w ramach wzorca normatywnego tej umowy. W takim przypadku ustawodawca nie powinien ograniczać się wyłącznie do wymienionych, ale również dokonać rekonstrukcji innych podtypów umów faktoringu występujących w obrocie gospodarczym. Zabieg taki mógłby mieć charakter porządkujący. Nie powinien on jednak prowadzić do ograniczenia swobody kontraktowej stron. Chiński ustawodawca, moim zdaniem, poprzestał na swoistym półśrodku, regulując tylko dwie spośród wielu z podtypów empirycznych umów występujących w ramach faktoringu.

5. PODSUMOWANIE

Jak zauważa W.J. Katner w rozważaniach o umowach nienazwanych, „źródłem tworzenia nowych, nieznanych wcześniej stosunków prawnych jest praktyka gospodarcza i społeczna. Dopiero po dłuższym czasie stosowania danych rozwiązań w praktyce przychodzi czas na rozważenie ich ustawowej regulacji, jeśli w ogóle taka regulacja miałaby nastąpić [...]”¹⁰⁷. W świetle zidentyfikowanych trudności w odniesieniu do stosowania prawa polskiego do umowy faktoringu z jednej strony, a biorąc pod uwagę chińską kodyfikację prawa prywatnego, która weszła w życie 1 stycznia 2021 r. z drugiej, warto potraktować chińskie ustawodawstwo jako asumpt do wznowienia dyskusji o wprowadzeniu wzorca normatywnego faktoringu do polskiego kodeksu cywilnego. Ustawowy model umowy faktoringu w polskim kodeksie cywilnym, sytuujący tę umowę w grupie umów nazwanych, mógłby być korzystny dla polskiego sektora faktoringowego. Co więcej, rozwiązania przyjęte w prawie chińskim (wraz z wyjaśnieniami zamieszczonymi w innych materiałach legislacyjnych) mogłyby być może w jakimś stopniu zaspokoić potrzeby wsparcia i promocji krajowego sektora finansowego. W szczególności zaś za wartościową inspirację może posłużyć definicja ujęta w art. 761 chińskiego k.c.

Chociaż treść przytoczonych na końcu tego artykułu przepisów nie jest wolna od wad związanych z trudnościami terminologicznymi, redakcyjnymi oraz interpretacyjnymi (związanymi częściowo z tłumaczeniem chińskiego języka prawnego), daje ona obraz rozmiaru i sposobu regulacji, na bazie którego można prowadzić dyskusje o różnych sposobach tworzenia wzorca faktoringu jako umowy nazwanej (typowej). Należy również zauważyć, że wzorzec normatywny wprowadzony do chińskiego kodeksu cywilnego jest jednocześnie przykładem regulacji o charakterze syntetycznym. Ustawodawca chiński zdecydował się bowiem wyłącznie na nakre-

¹⁰⁷ W.J. Katner: *Pojęcie umowy nienazwanej...*, *op. cit.*, s. 10.

ślenie normatywnych ram umowy faktoringu. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia swobody kontraktowej, która nie powinna być ograniczana nadmiernie kazuistyczną regulacją o charakterze kogentnym.

Sama lektura przepisów o faktoringu zamieszczonych w chińskim kodeksie cywilnym nie dostarcza zapewne w sposób wyczerpujący pełnego remedium na rozwiązanie wszystkich problemów, które towarzyszą w praktyce ocenie umów faktoringowych w systemie prawa polskiego. Jeżeli ustawodawca polski zdecydowałby się na wprowadzenie kolejnego typu umowy nazwanej do kodeksu cywilnego, to zapewne całościowo powinien przy tej okazji przeanalizować różnego rodzaju trudności interpretacyjne, jakie pojawiają się na tle stosowania przepisów do umów faktoringowych (w szczególności regulacji dotyczącej przelewu wierzytelności¹⁰⁸). Tylko bowiem takie podejście zapewni możliwie kompletne i spójne systemowo uregulowanie faktoringu w prawie polskim. Chińska regulacja stanowić może jednak interesujący, użyteczny punkt odniesienia o charakterze prawnoporównawczym, zważywszy szczególnie z jednej strony na znaczenie praktyczne tej umowy, a z drugiej, na nieczęste regulowanie umowy faktoringu w obcych porządkach prawnych.

BIBLIOGRAFIA

- Corporate Finance Institute: *What is Trade Credit? — The Way Trade Credits Work, Examples* (na:) Corporate Finance Institute, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/other/what-is-trade-credit/> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Emery G.W.: *A Pure Financial Explanation for Trade Credit*, *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, Cambridge 1984, t. 19, nr 3, s. 271–275.
- Ferrari F.: *The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring*, *The International Lawyer*, t. 31, nr 1, University Park 1997.
- Hellenic Shipping News Worldwide: *Why is China moving to digital RMB?* (na:) Hellenic Shipping News Worldwide, Hellenic Shipping News, 2020, <https://www.hellenicshippingnews.com/why-is-china-moving-to-digital-rmb/> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Jia Yi Bai [hanzi: 嘉懿白, pinyin: Jiā yì bái]: *Brining the Civil Code into people's lives* [hanzi: 让民法典走进百姓生活, pinyin: Ràng mínfǎ diǎn zǒu jìn bǎixìng shēnghuó] (na:) China News [hanzi: 中新网, pinyin: Zhōng xīn wǎng], <https://www.chinanews.com/ll/2021/01-08/9381848.shtml>, China News 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).

¹⁰⁸ Zob. art. 509–518 k.c.

- Karasek I.: komentarz do art. 101 (w:) *Prawo bankowe. Komentarz*, t. I i II, pod red. F. Zolla, Warszawa 2005.
- Katner P.: *Przeniesienie wierzycelności w umowie faktoringu*, Warszawa 2018.
- Katner P.: *Umowa faktoringu i forfaitingu* (w:) *System prawa handlowego*, t. 5C, *Prawo umów handlowych*, pod red. M. Steca, Warszawa 2020, s. 729.
- Katner W.J.: *Pojęcie umowy nienazwanej* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań — umowy nienazwane*, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2018, s. 11.
- Keith Zhai, Crossley G., Yew Lun Tian: *China set to implement its first civil code, as private investment slows* (na:) Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-china-parliament-civil-code-idUSKBN22X0TC>, Reuters 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Kelly W.M.: *Modern Factoring and How It Meets Today's New Financial Requirements*, American Bar Association Journal, Chicago 1956, t. 42, nr 1, s. 13–18.
- Kocot W.: *Umowa faktoringu* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań — umowy nienazwane*, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2018.
- Kruczalak K.: *Factoring i jego gospodarcze zastosowanie*, Warszawa 1997.
- Kurowski W.: *Factoring jako kompleks umów*, Rejent 1999, nr 9, s. 149.
- Lihong Zhang: *The Codification of Civil Law in China: History, current situation and prospective*, Civil Code of the Republic of China — Studium Iuris, Milan 2004, s. 896–897.
- Lihong Zhang: *The Latest Developments in the Codification of Chinese Civil Law*, Tulane Law Review 2008–2009, Vol. 83, s. 1006–1024.
- Limmer J.E.H.: *China's "New Common Law": Using China's guiding cases to understand how to do business in the People's Republic of China*, Willamette Journal of International Law and Dispute Resolution, Salem 2013, t. 21, nr 2.
- Liu Jianhua [hanzi: 刘建华, pinyin: Liújiànhuá]: *Siedem skutków wprowadzenia regulacji faktoringu w Kodeksie cywilnym Chińskiej Republiki Ludowej* [hanzi: 《民法典》关于保理合同的规定对保理业务的七大影响, pinyin: “Mínfǎ diǎn” guānyú bǎo lǐ hétóng de guīdìng duì bǎo lǐ yèwù de qī dà yǐngxiǎng] (na:) Sohu.com, https://www.sohu.com/a/434379266_740841 (dostęp: 9 stycznia 2022 r.).
- Liu Xiu: *China's upcoming NPC session likely to be held via video conference: observer* (na:) Global Times, <https://www.globaltimes.cn/content/1186470.shtml>, Global Times 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Mojak J.: komentarz do art. 509–518 (w:) *Kodeks cywilny — Komentarz. Art. 450–1088 i przepisy wprowadzające*, t. II, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2013, s. 138.
- Mojak J.: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 450–1088*, t. II, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2021.

- Mularski K., Radwański Z.: *Dokonywanie czynności prawnej* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Z. Radwańskiego, Warszawa 2019, s. 392.
- Mularski K.: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Art. 353–626*, t. II, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2019.
- Pohl-Michalek M.: *The Remaining Chinese State Reservation under the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 183–198.
- Rott-Pietrzyk E., Krajewski M., Kruczałak K., Zapadka P.: *Umowy o pośrednictwo gospodarcze (handlowe)* (w:) *System prawa handlowego*, t. 5C, *Prawo umów handlowych*, pod red. M. Steca, Warszawa 2017.
- Rott-Pietrzyk E.: *The Significance of Trust and Reasonable Expectations in Commercial Contracts (From The Perspective of Polish Law, with Some References to Chinese Law and Culture)* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 127–158.
- Rytwińska M.: *Przelew wierzytelności na zabezpieczenie*, Warszawa 2007.
- Rzetecka-Gil A.: komentarz do art. 509 (w:) *Kodeks cywilny — komentarz. Zobowiązania — część ogólna*, LEX/el. 2011.
- Shangjun [hanzi: 商君, pinyin: Shāng jūn] *Księgi Shangjun*, tłumaczone również jako *Księgi Pana na Shangu* [hanzi: 商君书, pinyin: Shāng jūn shū] (na:) QuexueNet [hanzi: 劝学网, pinyin: Quàn xué wǎng], http://www.quanxue.cn/CT_FaJia/ShangJunIndex.html, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Sikorski G.: komentarz do art. 509 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. J. Ciszewskiego, P. Nazaruka, Warszawa 2019.
- Sixth Tone: *China Has a Civil Code Now. What Does That Mean?* (na:) Sixth Tone, <https://www.sixthtone.com/news/1005715/china-has-a-civil-code-now.-what-does-that-mean%253F>, Sixth Tone 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Sobolewski P.: komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2020.
- Wei Changhao, 2020 NPC Session: *A Guide to China's Civil Code (Updated)* (na:) NPC Observer, <https://npcobserver.com/2020/05/21/2020-npc-session-a-guide-to-chinas-civil-code/>, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2020 r.).
- Wodecki A.: *Chinese trademark office found to have forged documents* (na:) Intellectual Property Magazine 2020, <https://www.intellectualpropertymagazine.com/world/china/chinese-trademark-office-found-to-have-forged-documents--1.htm> (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Wolak G., komentarz do art. 514 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2020.

- Wowerka A.: *Umowa faktoringu w świetle konwencji ottawskiej o faktoringu międzynarodowym*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego, Katowice 2009, nr 5.
- Wowra P.: *Umowy o transfer technologii w prawie chińskim de lege lata (wnioski de lege ferenda w odniesieniu do prawa polskiego)*, praca magisterska (niepubl.), Katowice 2020.
- Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego: *Studenci WPiA UŚ studiujący na BFSU na konferencji w Pekinie* (na:) wpia.us.edu.pl, <https://www.wpia.us.edu.pl/aktualnosci/galeria/13669-studenci-wpia-us-studiuujacy-na-bfsu-na-konferencji-w-pekiniu>, Katowice 2019 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego: *Udział delegacji WPiA UŚ w konferencji pt. Chinese Civil Code in the New Era* (na:) wpia.us.edu.pl, <https://us.edu.pl/wydzial/wpia/multimedia/udzial-delegacji-wpia-us-w-konferencji-pt-chinese-civil-code-in-the-new-era/>, Katowice 2019 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Xia Xiao: *China Focus: China moves closer to civil code* (na:) Xinhua | English. news.cn, http://www.xinhuanet.com/english/2020-05/20/c_139072382.htm, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Yang Liu [hanzi: 刘杨, pinyin: Liúyáng]: *Agencja Prasowa Xinhua została upoważniona do rozpowszechniania kodeksu cywilnego Chińskiej Republiki Ludowej* [hanzi: 新华社授权播发《中华人民共和国民法典》, pinyin: Xīnhuá shè shòuquán bōfā 《zhōnghuá rénmin gònghéguó mínfǎ diǎn》] (na:) Rada Państwa Chińskiej Republiki Ludowej [hanzi: 中华人民共和国中央人民政府, pinyin: Zhōnghuá rénmin gònghéguó zhōngyāng rénmin zhèngfǔ], http://www.gov.cn/xinwen/2020-06/01/content_5516556.htm, Pekin 2020 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Yu Jun: *Contextual Relations Between Basic Principles of the Civil Law* (w:) *Sino-Polish Perspectives on the Theory and Practice of Contract Law*, pod red. P. Grzebyka, E. Rott-Pietrzyk, Su Chen, Warszawa 2020, s. 81–110.
- Zawada K.: *Przelew wierzytelności* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018, s. 1445–1446.
- Zhang Xinyuan: *Fake it to make it* (na:) Global Times, <https://www.globaltimes.cn/content/1072300.shtml>, Global Times 2017 (dostęp: 22 lutego 2021 r.).
- Zoll F.S.: *Personality Rights in the New Civil Code of the People's Republic of China: a study with comparative remarks*, praca magisterska (niepubl.), Katowice 2020.

TŁUMACZENIE PRZEPISÓW KODEKSU CYWILNEGO
CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ

第三编 合同

KSIĘGA TRZECIA
ZOBOWIĄZANIA

第二分编 典型合同

TYTUŁ II
UMOWY NAZWANE

第十六章 保理合同

DZIAŁ XVI
UMOWA FAKTORINGU

第七百六十一条

保理合同是应收账款债权人将现有的或者将有的应收账款转让给保理人，保理人提供资金融通、应收账款管理或者催收、应收账款债务人付款担保等服务的合同。

Artykuł 761

Przez umowę faktoringu wierzyciel zobowiązuje się do przeniesienia istniejących lub przyszłych wierzytelności na rzecz faktora, a faktor zobowiązuje się do zapewnienia odpowiedniego finansowania, administrowania przeniesionymi wierzytelnościami lub ich windykacji, zapewnienia gwarancji wypłacalności dłużnika, a także spełnienia innych świadczeń o charakterze usługowym.

第七百六十二条

保理合同的内容一般包括业务类型、服务范围、服务期限、基础交易合同情况、应收账款信息、保理融资款或者服务报酬及其支付方式等条款。
保理合同应当采用书面形式。

Artykuł 762

Umowa faktoringu powinna zawierać ogólne oznaczenie działalności stron, zakres oraz termin, do którego mają być świadczone usługi, informacje o przenoszonych wierzytelnościach i umowach, z których się wywodzą, określenie sposobu finansowania faktora lub ustalenie wynagrodzenia za świadczone usługi wraz z określeniem sposobu płatności.

Umowa faktoringowa powinna być zawarta na piśmie.

第七百六十三条

应收账款债权人与债务人虚构应收账款作为转让标的，与保理人订立保理合同的，应收账款债务人不得以应收账款不存在为由对抗保理人，但是保理人明知虚构的除外。

Artykuł 763

Jeżeli wierzytelność stanowiąca przedmiot umowy faktoringu została przeniesiona dla pozoru pomiędzy dłużnikiem i wierzycielem¹, dłużnik nie może podnosić przeciwko wierzycielowi zarzutu nieistnienia tej wierzytelności, chyba że faktor wie o upozorowaniu wierzytelności.

第七百六十四条

保理人向应收账款债务人发出应收账款转让通知的，应当表明保理人身份并附有必要凭证。

Artykuł 764

Faktor powiadamiający dłużnika o przelewie wierzytelności powinien dołączyć do powiadomienia dokumenty umożliwiające identyfikację faktora oraz niezbędne dowody potwierdzające zawarcie kontraktu faktoringu.

第七百六十五条

应收账款债务人接到应收账款转让通知后，应收账款债权人与债务人无正当理由协商变更或者终止基础交易合同，对保理人产生不利影响的，对保理人不发生效力。

Artykuł 765

Jeżeli po otrzymaniu przez dłużnika zawiadomienia o przelewie dłużnik i wierzyciel bez uzasadnionych przyczyn zmodyfikują lub rozwiążą umowę, z której wywodzi się wierzytelność będąca przedmiotem faktoringu, a skutek dokonanej czynności prawnej pociąga niekorzystne skutki dla faktora, czynność prawna jest bezskuteczna w stosunku do faktora.

第七百六十六条

当事人约定有追索权保理的，保理人可以向应收账款债权人主张返还保理融资款本息或者回购应收账款债权，也可以向应收账款债务人主张应收账

¹ 虚构应收账款作为转让标的 [pinyin: Xūgòu yīng shōu zhàng kuǎn zuòwéi zhuǎnràng biāodi] oznacza dosłownie „wierzytelność upozorowaną” i takie też tłumaczenie można by zastosować w niniejszym przypadku. Z uwagi na potrzebę zachowania pewnej precyzji tłumaczenia oraz korzystania z siatki pojęć znanej polskiemu czytelnikowi, postanowiłem posłużyć się trochę innym zwrotem. Niemniej pozostawiam ten element pod rozwagę czytelnika.

款债权。保理人向应收账款债务人主张应收账款债权，在扣除保理融资款本息和相关费用后有剩余的，剩余部分应当返还给应收账款债权人。

Artykuł 766

Jeżeli strony zawarły umowę faktoringu z prawem regresu, faktor może żądać od faktoranta zwrotu przekazanego na podstawie umowy finansowania faktoringowego wraz z odsetkami lub wykupu wierzytelności albo żądać spełnienia świadczenia od dłużnika. Jeżeli faktor zażąda spełnienia świadczenia przez dłużnika, nadwyżki powstałe po odliczeniu kwoty finansowania faktoringowego wraz z odsetkami i innych należnych sum należy zwrócić faktorantowi.

第七百六十七条

当事人约定无追索权保理的，保理人应当向应收账款债务人主张应收账款债权，保理人取得超过保理融资款本息和相关费用的部分，无需向应收账款债权人返还。

Artykuł 767

W przypadku zawarcia umowy faktoringu bezregresowego, faktor powinien żądać spełnienia świadczenia bezpośrednio od dłużnika; nie jest jednak zobowiązany do zwrotu faktorantowi nadwyżki powstałej po odliczeniu kwoty finansowania faktoringowego wraz z odsetkami i innych należnych sum uzyskanych od dłużnika.

第七百六十八条

应收账款债权人就同一应收账款订立多个保理合同，致使多个保理人主张权利的，已经登记的先于未登记的取得应收账款；均已经登记的，按照登记时间的先后顺序取得应收账款；均未登记的，由最先到达应收账款债务人的转让通知中载明的保理人取得应收账款；既未登记也未通知的，按照保理融资款或者服务报酬的比例取得应收账款。

Artykuł 768

Jeżeli wierzyciel zawarł kilka umów faktoringowych obejmujących tę samą wierzytelność, w wyniku czego różne podmioty mogą żądać spełnienia tego samego świadczenia, faktor, który dokonał rejestracji kontraktu faktoringu, uzyskuje pierwszeństwo zaspokojenia przed faktorem, który takiej rejestracji nie dokonał; jeżeli wszyscy faktorzy dokonali rejestracji kontraktu, wierzytelność nabywana jest według daty pierwszego wpisu do rejestru; jeżeli żaden z faktorów nie dokonał wpisu do rejestru, wierzytelność nabywana jest według daty otrzymania pierwszego zawiadomienia przez dłużnika o przelewie wierzytelności; jeżeli brak jest zarówno wpisu do rejestru, jak i powiadomienia dłużnika, wierzytelność nabywana jest w proporcji do udzielonego finansowania faktoringowego lub przekazanego wynagrodzenia za usługi.

第七百六十九条
本章没有规定的，适用本编第六章债权转让的有关规定。

Artykuł 769

W zakresie nieuregulowanym przepisami niniejszego działu, do praw i obowiązków wynikających z umowy faktoringu stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału VI dotyczące przeniesienia wierzytelności.

PRZEPISY DOTYCZĄCE PRZENIESIENIA WIERZYTELNOŚCI
W DRODZE PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI

第三编 合同

KSIĘGA TRZECIA
ZOBOWIĄZANIA

第一分编 通则

TYTUŁ I
PRZEPISY OGÓLNE

第六章 合同的变更和转让
第五百四十五条

DZIAŁ VI
ZMIANA WIERZYCIELA LUB DŁUŻNIKA

第五百四十五条

债权人可以将债权的全部或者部分转让给第三人，但是有下列情形之一的除外：

- (一) 根据债权性质不得转让；
- (二) 按照当事人约定不得转让；
- (三) 依照法律规定不得转让。

当事人约定非金钱债权不得转让的，不得对抗善意第三人。当事人约定金钱债权不得转让的，不得对抗第三人。

Artykuł 545

Wierzyciel może przynieść całość lub część wierzytelności na osobę trzecią, z wyjątkiem sytuacji, w których:

- (一) wierzytelność jest nieprzenaszalna z uwagi na jej charakter;
- (二) wierzytelność jest nieprzenaszalna z uwagi na wcześniejsze porozumienie stron;
- (三) wierzytelność jest nieprzenaszalna z mocy prawa.

Jeżeli strony uzgodnią, że wierzytelność z zobowiązania niepieniężnego nie może zostać zbyta, zastrzeżenie takie pozostaje nieskuteczne wobec osoby trzeciej nabywającej wierzytelność w dobrej wierze. Jeżeli strony uzgodnią, że wierzytelność pieniężna nie może zostać zbyta, zastrzeżenie takie jest nieskuteczne wobec każdej osoby trzeciej.

第五百四十六条

债权人转让债权，未通知债务人的，该转让对债务人不发生效力。债权转让的通知不得撤销，但是经受让人同意的除外。

Artykuł 546

Jeżeli wierzyciel dokonał cesji wierzytelności i nie powiadomił o niej dłużnika, przeniesienie wierzytelności nie wywołuje skutków wobec dłużnika.

Zawiadomienie o przeniesieniu wierzytelności nie może zostać cofnięte, chyba że cesjonariusz wyrazi zgodę.

第五百四十七条

债权人转让债权的，受让人取得与债权有关的从权利，但是该从权利专属于债权人自身的除外。

受让人取得从权利不因该从权利未办理转移登记手续或者未转移占有而受到影响。

Artykuł 547

W przypadku przeniesienia wierzytelności, cesjonariusz nabywa prawa związane z wierzytelnością, z wyjątkiem praw nierozdzielnie związanych z osobą wierzyciela.

Na skuteczność nabycia praw związanych z wierzytelnością nie wpływa brak dokonania zmian w rejestrach je ewidencjonujących lub posiadania z nimi związanego.

第五百四十八条

债务人接到债权转让通知后，债务人对让与人的抗辩，可以向受让人主张。

Artykuł 548

Dłużnik po otrzymaniu zawiadomienia o przeniesieniu wierzytelności może podnosić wobec cesjonariusza wszystkie zarzuty, który przysługiwały mu wobec cedenta.

第五百四十九条

有下列情形之一的，债务人可以向受让人主张抵销：

- （一）债务人接到债权转让通知时，债务人对让与人享有债权，且债务人的债权先于转让的债权到期或者同时到期；
- （二）债务人的债权与转让的债权是基于同一合同产生。

Artykuł 549

Dłużnik może zgłosić zarzut potrącenia wobec nabywcy wierzytelności w przypadku wystąpienia jednej z następujących okoliczności:

- （一）*w chwili dokonania przelewu dłużnikowi przysługiwała wierzytelność wobec zbywcy, a wierzytelność stała się wymagalna przed lub w chwili dokonania przelewu;*
- （二）*wierzytelność będąca przedmiotem przelewu oraz wierzytelność dłużnika wynikają z tej samej umowy.*

第五百五十条

因债权转让增加的履行费用，由让与人负担。

Artykuł 550

Dodatkowe koszty wynikające z cesji wierzytelności obciążają cedenta.

Maciej Zuziak

Słowa kluczowe: kodeks cywilny, chiński kodeks cywilny, kodyfikacja prawa cywilnego w ChRL, umowa faktoringu, faktoring.

MACIEJ ZUZIAK

FACTORING REGULATIONS IN THE CHINESE CIVIL CODE

S u m m a r y

This paper presents the factoring contract regulations incorporated in the Chinese Civil Code enacted in 2020 and debates whether the Polish legal system could benefit from enacting regulations similar to the Chinese one. Regulations regarding factoring contracts in the Chinese Civil Code have not been sufficiently researched in Polish literature to date. Considering the state of the research on the Chinese legal system, to present described matter comprehensively and understandably, the author briefly describes the history of civil law codification in China and provides the reader with succinct information regarding the latest legislative process. The introduction of normative text incorporated in the Chinese Civil Code is preceded by a thorough analysis of the Polish legal system; the most common issue regarding the conclusion and execution of factoring contracts. The analysis mentioned above considers issues arising in Polish judicature and doctrinal commentary on the analyzed problem.

Conclusions drawn from the analysis of the Chinese factoring regulation and the outcome of the Polish legal system; diagnosis are then used to answer the question of whether Polish legislators should consider enacting appropriate regulations and to what extent provisions incorporated in the Chinese Civil Code could be used as a basic normative model.

Keywords: Civil code, Chinese civil code, Civil Law Codification in PRC, factoring contract, factoring.

